

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

katedra hudební výchovy

PŮLSTOLETÍ EXISTENCE HORNICKÉHO
PĚVECKÉHO SBORU KLADNO

HALF A CENTURY EXISTENCE OF KLADNO
MINERS' CHOIR

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Petra Bělohávková, Ph.D.

Autor diplomové práce: Kateřina Procházková

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Forma studia: kombinovaná

Diplomová práce ukončena: březen 2012

Děkuji za pomoc při získávání informací prof. Romanu Makariovi, Haně Zimmermannové a Karlu Novotnému. Milanu Zimmermannovi in memoriam, za vytvoření propagačních sborových materiálů a dále svědomitým kronikářům sboru, za jejich pečlivé zachycení událostí.

Děkuji všem členům Hornického pěveckého sboru Kladno za informace, které sloužily jako podklad praktické části diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne.....

Podpis.....

OBSAH

Úvod	7
------------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1. Historie Hornického pěveckého sboru Kladno	9
1.1 Historie pěveckých útvarů v Kladně a okolí	9
1.2 Vznik pěveckého sboru ve Stochově	12
1.2.1 První desetiletí sboru	13
1.2.2 Další sborová léta ve Stochově.....	16
1.3 Hornický pěvecký sbor Kladno	18
1.4 Dirigentské osobnosti sboru	20
1.4.1 První dirigent sboru Miloš Chaloupka	20
1.4.2 Čestný dirigent Miroslav Lebr	21
1.4.3 Osobnost současného dirigenta prof. Romana Makaria	22
1.5 Členská základna	24
1.6 Organizace sboru	26
1.6.1 Sborové zkoušky	26
1.6.2 Koncertní vystoupení	28
1.6.3 Sborová soustředění	29
1.6.4 Legislativa sboru	30
2. Repertoárové bloky	32
2.1 Lidové písně v úpravách a písně umělé	32
2.2 Duchovní hudba různých autorů	33
2.3 Vánoční tematika.....	34
2.4 Operní blok se sborovým základem a sólisty	35
3. HPS Kladno a jeho spoluúčinkující hosté	37
3.1 S osobnostmi zvučných jmen na jednom pódiu.....	37
3.2 Kladenský symfonický orchestr	38
3.2.1 Kladenská filharmonie	38
3.2.2 Středočeská filharmonie.....	39
3.2.3 Středočeský symfonický orchestr.....	40

4. Propagační činnost.....	42
4.1 Sborový archiv.....	42
4.2 Nahrávky CD	43
4.3 Zahraniční zájezdy a partnerské sbory	44

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Dotazník pro členy pěveckého sboru	48
5.1 Učitelské povolání a hudba.....	48
5.2 Hudební průprava jako jeden z předpokladů sborové činnosti	49
5.2.1 Vlastní doplňující komentář a dílčí závěry k Tab. 1	52
5.3 Využití zkušeností ze sborového členství v profesní praxi	53
5.3.1 Vlastní doplňující komentář a dílčí závěry k Tab. 2	56

Závěr	58
--------------------	-----------

Literatura a informační zdroje.....	62
-------------------------------------	----

Seznam příloh	63
---------------------	----

Anotace

Diplomová práce bude mapovat činnost *Stochovského pěveckého sboru* a později *Hornického pěveckého sboru Kladno* od jeho první sezóny v roce 1958/59 po současnost.

Praktická část práce se zaměřuje na vztah učitelského povolání a sborového členství a využitelnost sborových zkušeností v profesní praxi.

This thesis will map the activity of the *Stochov choir* and later the *Miners' choir Kladno* since its first season in 1958/59 to the present.

The practical part is focused on the relationship of the teaching profession and choir member and lability choir experience in professional practice.

Klíčová slova

<i>pěvecký sbor</i>	<i>choir</i>
<i>sborový zpěv</i>	<i>community singing</i>
<i>repertoár</i>	<i>repertoire</i>
<i>osobnost uměleckého vedoucího</i>	<i>personality artistic director</i>
<i>učitel hudební výchovy</i>	<i>teacher of music</i>
<i>osobní rozvoj hudebnosti</i>	<i>personal development of musicality</i>

Úvod

Když člověk dovrší věku padesáti let, má za sebou podstatný kus života. Dávno vyrostl, protrpěl si pubertu, vyzrál a dospěl. Musel se za tu dobu poprat s řadou problémů, dostal se do nejruznějších životních situací, s nimiž se musel vyrovnat, nasbíral spoustu zkušeností. Léty člověk získává vlastní názor, nadhled, snad i moudrost, která se nepřednáší na žádné vysoké škole, ale kterou s sebou přináší jen věk a „škola života“.

Mnohé z toho platí i pro pěvecký sbor. Ten je ovšem při své padesátce v nejlepším věku – plný životního elánu, se spoustou nápadů a plánů do budoucna. Má určité právo bilancovat, má co si připomenout i za čím se ohlédnout. Má také co plánovat a nač se těšit. Sbor je živý organismus, ze dne na den se mění a vyvíjí. Tak tomu je i v *Hornickém pěveckém sboru Kladno*.

Historii *Hornického pěveckého sboru Kladno* lze rozdělit do dvou etap. V první etapě, která začíná založením pěveckého sboru ve Stochově v roce 1958, sbor vystupuje pod názvem *Stochovský pěvecký sbor*. Druhá etapa historie sboru je datována od roku 1990, kdy pěvecký sbor změnil místo sídla i zkušebny a přestěhoval se ze Stochova do Kladna. Od tohoto roku nese jméno *Hornický pěvecký sbor Kladno*.

Aktivní členkou *Hornického pěveckého sboru Kladno* jsem již jedenáctým rokem. Téma své diplomové práce jsem zvolila i proto, že se mohu vyjádřit k životu sboru pohledem „člověka zevnitř“. Při zachycení starších událostí jsem vycházela ze sborových kronik a z písemností osobního archivu pana Milana Zimmermanna, který vstoupil do sboru krátce po jeho založení. Dále z vyprávění jeho ženy Hany Zimmermannové, dnes nejstarší aktivní členky sboru, a z doplňujících poznámek dirigenta prof. Romana Makaria, který jarním koncertem v dubnu 2011 oslavil 50 let uměleckého vedení sboru. Čerpala jsem i z poznatků a vzpomínek ostatních členů sboru, fyzicky i služebně mladších, či starších. Většina stávajících členů do kolektivu dochází 10 až 25 let. Při zpracování práce jsem volila metodu sběru dat a metodu rozhovoru. Praktická část byla zpracována na základě dotazníkové metody s uzavřenými i otevřenými otázkami a následné evaluace dat. Potřebné obecné informace jsem získala z odborné literatury a encyklopedií.

Obsahem hlavní části jsou kromě vzniku a vývoje *Hornického pěveckého sboru Kladno* i jeho aktéři. Dirigenti bývalí i osobnost dirigenta současného, členové sboru a jejich obměna, organizace života sboru a trvalá spolupráce s profesionálními umělci. Dále jsem nastínila jednotlivé koncertní bloky a místa jejich uskutečnění. Shromáždila jsem informace o propagační činnosti, natočených CD nosičích a zahraničních zájezdech sboru, které jsou od roku 1968 téměř každoročním završením koncertní sezóny.

Teoretická část této diplomové práce si klade za cíl zachytit činnost *Hornického pěveckého sboru Kladno* v jeho více než padesátileté historii, kterou považuji za dostatečně zajímavou i poučnou.

Cílem praktické části diplomové práce, která je zpracována na základě dotazníkového šetření, je získání informací od sborových členů o přínosu sborového členství pro rozvoj osobní hudebnosti a významu hudební průpravy jako jednoho z předpokladů pro jakoukoli hudební činnost. Protože od počátku vzniku *Stochovského pěveckého sboru* tvořili část členské základny učitelé a jejich členství bezpochyby přinášelo a přináší oboustranný přínos, cílem bylo i získání konkrétních informací od užší skupiny současných členů, kteří mají učitelské povolání a vyučují hudební výchovu. Získané informace mají konkretizovat přínos sborového členství pro jejich pedagogickou praxi.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Historie Hornického pěveckého sboru Kladno

Kulturní život v oblasti hudebních spolků a sdružení byl v době národního obrození a historii následující i na Kladensku velice bohatý.

1.1 Historie pěveckých útvarů v Kladně a okolí

„Okolo roku 1860 nastává v Čechách živější společenský a kulturní život, jehož projevem je i pěstování sborového zpěvu společenskou formou – ve spolcích. Také v kladensko-slánské hornické pánvi roste společenský ruch a roku 1859 je založen zpěvácký spolek ve Slaném“.¹

V roce 1862 vznikl v Kladně nejprve čtenářský spolek, z jehož členů se po dvou letech utváří pěvecký kroužek. Následným sloučením pěveckého kroužku s ochotnickým spolkem, jejichž jména prameny neuvádějí, byl vytvořen zpěvácký spolek *Beseda Budislav*. Jeho úkolem byla činnost pěvecká i dramatická. Spolek se dožil značného stáří sedmdesáti let. Čtyřicet let stál v popředí společenského a kulturního života ve městě. *Beseda Budislav* měl i význam osvětový. Přinášel do prostředí průmyslového města kulturní hodnoty, šířil vzdělání mezi všemi vrstvami obyvatel svou činností koncertní, dramatickou a přednáškovou. Nemenší byl i jeho význam umělecký, o nějž usilovali mnozí jeho sbormistři z řad místního učitelstva. Původně mužský sbor měl průměrně 25 členů. Ženský sbor byl založen roku 1883. Od té doby se sbor uplatňoval jako smíšený o 40 – 50 členech. Soustavnou činnost sbor vyvíjel do roku 1905.

„Dohasínající pěveckou činnost Budislava přejímá od roku 1906 pěvecký odbor Kladenské filharmonie. Provozování klasických kantátových děl je neuspokojující, a tak je v roce 1912 založen samostatný zpěvácký spolek Smetana. Nový spolek je veden především uměleckými snahami, v duchu pokroku, na němž má zásluhu jeho první sbormistr prof. Otakar Šimák“.²

Zpěvácký spolek *Smetana* studuje kromě běžné sborové literatury i tvorbu soudobých skladatelů. Svě vokální pořady často doplňuje komorní hudbou

¹ SKALNÍKOVÁ, O. *Kladensko*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, s. 571

² SKALNÍKOVÁ, O. *Kladensko*, Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, s. 571

provozovanou vynikajícími českými umělci nebo symfonickou tvorbou za účasti Kladenské filharmonie. Tato forma koncertů se stala pro *Smetanu* trvale typickou. Po odchodu prvního sbormistra se stal jeho nástupcem učitel, později ředitel měšťanských škol, Cyril Novotný. Kromě bohaté koncertní činnosti, která přinášela posluchačům nastudované i velmi náročné sborové party, se Cyril Novotný zasloužil o vytváření hodnot, jimiž spolek trvale prospěl městu. Byly zbudovány pomníky A. Dvořákovi, B. Smetanovi a matce A. Dvořáka. Zásluhou Cyrila Novotného bylo založeno a instalováno hudební muzeum, jež je dnes součástí Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně. V roce 1939 se Cyril Novotný vzdal řízení mužského sboru, který po něm převzal prof. František Sýkora. Po jeho odchodu z funkce v roce 1946 ho vystřídalo několik sbormistrů, ale sbor, mající v kulturním životě Kladna kdysi vynikající úlohu, upadal.

Od roku 1939 řídil Cyril Novotný sekci ženského sboru *Smetana*, která se osamostatnila a začala působit odděleně od mužské sekce. C. Novotný vedl ženský sbor *Smetana* až do roku 1943. Od tohoto roku jej převzala učitelka hudby Růžena Lažnovská až do své smrti v roce 1955. Dalším sbormistrem byl Josef Holík, současně vede ženský sbor *Smetana* Ondřej Novák.

V roce 1932 vznikl v Kladně-Kročehlavech mužský sbor *Slovanka*. Své jméno převzal podle pohostinství, kde měl sborové zkoušky. Pod dobrým dirigentem, učitelem Karlem Hoffmannem, dosáhl vynikající úrovně, v které dále pokračoval od roku 1945 Miroslav Lebr. Vysoké umělecké snahy *Slovanky* i *Smetany* ocenil Československý rozhlas a několikrát je pozval k vystoupení. Obě sdružení projevila vlastenecké smýšlení a mnoha koncerty v pohraničí přispívala k národní posile českých menšin. Činnost spolků nebyla pozastavena ani v době okupace a zvláště tehdy byla posilou vlastenectví.

V roce 1951 vytvořily spolky *Smetana* i *Slovanka* pod vedením Miroslava Lebra jednu organizaci. Zřizovatelem byl Okresní stavební podnik v Kladně. Miroslav Lebr byl sbormistrem sboru *Smetana-Slovanka* do roku 1978. Po něm sbor postupně vedli Ladislav Vojta, Zdeněk Kostka, Jiří Vyskočil, Karel Mládek. V letech 1991 – 2002 vedl sbor *Smetana-Slovanka* Pavel Prošek, který v osmdesátých letech působil jako korepetitor a doprovázející klavírista *Stochovského pěveckého sboru*. Současným

sbormistrem je od roku 2007 Jan Dušek. Rok 2012 je datem 100. výročí od založení mužského sboru *Smetana*.

Kromě těchto reprezentativních sdružení se vytvářely pěvecké kroužky také v Sokole. Jejich činnost se omezovala převážně na interní potřeby Sokola. Tradiční vztah učitelů k hudbě se aktivně projevil nejen tím, že převážná část sbormistrů různých spolků byla z jejich řad, ale i tím, že vytvářeli na Kladensku samostatná pěvecká sdružení. Největšího významu docílil *Hroudův pěvecký kroužek* se sídlem v Tuchlovicích. Lánský řídící učitel František Hrouda vytvořil sloučením menších učitelských kroužků čtyřicetičlenný mužský sbor. Jeho činnost se datuje od roku 1926 do roku 1941.

Některá sdružení zanikla na počátku okupace v důsledku politických poměrů. V roce 1945 nastal nový krátký rozkvět. Pěvecké spolky často zakládala mládež, ale uskupení neměla dlouhého trvání. Znatelný pokles tohoto oboru umění zaznamenáváme v padesátých letech. Nová vlna tvorby pěveckých uskupení mnoha žánrů přichází po roce 1989.

Dle Skalníkové³ čítá seznam pěveckých a dramatických spolků a sdružení na Kladensku od roku 1862 do roku 1954 na 110 položek.

Pro doložení uvádím rok vzniku a ukončení činnosti spolků poválečných:

- 1945 – Osvětová jednota *Čin* Rozdělov, do roku 1953
- 1945 – Pionýrský pěvecký kroužek 5. osmileté střední školy v Rozdělově, do roku 1982
- 1946 – Pěvecko-dramatický spolek *Úsvit* Velká Dobrá, do roku 1951
- 1946 – Pěvecký odbor Závodního klubu Spojených oceláren Kladno, do roku 1965
- 1946 – Pěvecký kroužek Svazu žen Švermov, do roku 1951
- 1946 – Pěvecký kroužek při Výboru žen Vinařice, do roku 1956
- 1948 – Pěvecký soubor SČM Buštěhrad, do roku 1953
- 1954 – Pěvecký kroužek Výboru žen Buštěhrad, do roku 1965

³ SKALNÍKOVÁ, O. Kladensko, Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, s. 580–581

1.2 Vznik pěveckého sboru ve Stochově

*„Na začátku nebylo nic, tedy skoro nic. Nebyla zkušebna, repertoár ani zkušenosti. Ale bylo nadšení, odvaha poprat se s obtížemi a chuť pustit se do tvořivé práce a navázat tak na tradici sborových spolků na Kladensku“.*⁴

*„V polovině listopadu roku 1958 přinesly děti ze školy do každé rodiny letáček, ve kterém se oznamovalo, že se na Stochově zakládá pěvecký kroužek závodního klubu dolu Nosek“.*⁵

*„V listopadu se na první zkoušce sešlo osm žen a šest mužů. Čtrnáct lidí, kteří měli rádi zpěv, čtrnáct nadšenců, kteří byli ochotni mu věnovat svůj volný čas, ale prozatím neměli se sborovým zpěvem žádné zkušenosti. Mladý pěvecký kroužek našel útočiště ve stejné mladé, sotva dostavěné stochovské škole, jejíž tehdejší ředitel byl sám jedním ze zpěváků. Role dirigenta začínajícího sboru se ujal Miloš Chaloupka, učitel hudební školy“.*⁶

V prvním období své existence se sbor zaměřoval převážně na nácvik tříhlasých, později čtyřhlasých úprav národních a lidových písní. Tyto skladby nejlépe vyhovovaly hudebnímu cítění začínajících zpěváků. K nim později přibýly jednodušší písně umělé. Sbor se postupně začal zviditelňovat při kratších vystoupeních na oslavách, konferencích, soutěžích a jiných příležitostech. Neustále si ověřoval své síly, vstřebával ohlas posluchačů. Hledal svou tvář. Sbor také zažíval své první větší úspěchy, k nimž patřilo vítězství v okresním a postup do krajského kola Soutěže tvořivosti mládeže v letech 1960 – 1961.

Na jaře roku 1962 se sbor rozloučil se svým prvním dirigentem Milošem Chaloupkou, jemuž nemoc znemožnila pokračovat v započaté práci. K dirigentskému pultu přichází inženýr Roman Makarius. Nový dirigent, který si s sebou přinesl zkušenosti ze svého předchozího dirigentského působení, se snažil přebudovat sbor podle svých představ. Začal ho formovat do podoby tzv. tradičních pěveckých sborů. Vtiskl sboru svou koncepci práce a to jak po stránce organizační, tak i umělecké. Dirigent nechtěl do budoucna vystačit pro vážnou uměleckou práci jen s úpravami

⁴ ZIMMERMANN, M. *Stochovský pěvecký sbor 1958–1978*. Kladno : Jednotný klub pracujících ve Stochově, 1978, s. 2

⁵ *Kronika Stochovského pěveckého sboru*. Díl I. s. 2

⁶ ZIMMERMANN, M. *Deset let Stochovského pěveckého sboru věnovaných české písni*. Kladno : ZK dolu Nosek, 1968, s. 5

národních písní. Sbor začal studovat v převážné většině skladby umělé. V následujících letech si sbor vytvořil repertoár, ve kterém se dodnes objevují jména A. Dvořák, B. Smetana, L. Janáček, J. B. Foerster, E. Suchoň, W. A. Mozart. Soustavná umělecká práce vyvolala i nutnost organizačních změn, spočívajících hlavně v upevnění docházkové disciplíny celého sboru a zvýšení počtu zpěváků.

Ne všichni zpěváci se dokázali s novou koncepcí vyrovnat a přijmout ji. Konec roku 1962 poznamenala pěvecký spolek hluboká vnitřní krize. Mnoho členů pěveckého sboru projevilo s novým pracovním programem svoji nespokojenost a kolektiv téměř třiceti zpěváků se rozpadl. Do roku 1963 sbor nastoupil s pouhými sedmnácti členy, téměř s tolika jako na samém začátku.

1.2.1. První desetiletí sboru

Člensky oslabený sbor se začal poctivě připravovat na pěvecký festival, který se konal 10. dubna 1963 v Kladně.⁷ Výroky poroty posílily sebevědomí hrstky zpěváků a utvrdily je ve správnosti rozhodnutí setrvání ve sboru. Snaha o získání většího počtu členů vedla k založení pobočky sboru v nedalekých Tuchlovicích.⁸ Obě dvě části pracovaly souběžně pod jedním vedením. Sbor se zmíněnou reorganizací rozrostl na téměř čtyřicet členů a kromě každotýdenních samostatných zkoušek se vždy jednou měsíčně sjížděl ke společné práci. Jednotné cíle a snaha o trvalé vytvoření většího kolektivu vedly po necelém roce k úplnému spojení obou skupin. V této době se již na zkoušky sboru sjíždějí zpěváci ze širokého okolí a základna se rozšířila na oblast celého kladenského okresu. V roce 1964 přijal sbor oficiální název – *Stochovský pěvecký sbor (SPS)*.

Mladý sbor se usilovně věnoval studiu obtížnějších sborových partů a začal se pravidelně zapojovat do veřejného kulturního života. Drobnými vystoupeními zpěváci získávali zkušenosti a sbírali síly pro uplatnění nových skladeb na skutečném koncertním vystoupení. K němu došlo při 5. výročí založení sboru. Slavnostním dnem se stala sobota 4. dubna 1964 ve Stochově, druhý koncert se stejným programem se konal v Kladně. Repertoár sboru ještě nebyl tak tematicky obsáhlý, aby vyplnil celý

⁷ Okresní kolo Soutěže tvořivosti mládeže 10. dubna 1963

⁸ Pobočka založena 19. dubna 1963

program večera, a tak se o náplň celovečerního koncertu jubilanti rozdělili s mužským pěveckým sborem *Smetana-Slovanka* a ženským sborem *Smetana* z Kladna. V části koncertu zpívané *Stochovským pěveckým sborem* zazněla díla A. Dvořáka, J. Fialy, E. Suchoně, J. Brahmsa a J. Jindřicha. Koncert vyvrcholil provedením Smetanova operního sboru *Proč bychom se netěšili*, který společně zazpívaly všechny účinkující sbory.

Kolektiv více než čtyřiceti zpěváků se jednoznačně přihlásil k intenzivnímu koncertnímu životu, ale nové úkoly byly podmíněny vytvořením lepších předpokladů pro studijní práci sboru. Do čela organizačního vedení přišel jeden z nejlepších a nejobětavějších zpěváků Josef Gregor. Jeho podíl na dalších úspěších sboru byl nemalý. V srpnu 1964 sbor realizoval jednu z nových forem přípravy – letní pracovní soustředění. To první znamenalo týdenní pobyt ve Stříbrné u Karlových Varů.

Svoji prakticky první koncertní sezónu ukončil sbor koncerty v Dělnickém domě v Kladně, ve Slaném a Kamenných Žehrovicích. Společně se *Stochovským pěveckým sborem* bylo na plakátech vytištěno jméno mužského sboru *Smetana-Slovanka*.

Sezónu 1964/1965 zahájil SPS účastí na slavnostním koncertu ke 140. výročí narození B. Smetany. Na tomto představení spoluúčinkovaly kromě SPS a *Smetany-Slovanky* i dívčí pěvecký sbor *Mládí* zdravotnické školy Kladno a *Symfonický orchestr SONP Kladno*. Souborné provedení Smetanovy sborové tvorby bylo premiérově předvedeno 21. listopadu 1964 ve Stochově a reprízováno v prosinci téhož roku v kladenském divadle. Zde se k uvedeným sborům připojil ještě pražský pěvecký sbor *Křížkovský* a ženský pěvecký sbor *Dalibor* ze Slaného.

Program slavnostního koncertu uvedeného v Divadle Jaroslava Průchy v Kladně obsahoval dle kronikového zápisu tyto Smetanovy sbory: Hesla, Slavnostní sbor, Věno, Motlitba, Tři jezdci, Rolnická, Píseň na moři, Západ, Přiletěly vlaštovičky, Má hvězda, Odrodilec, Píseň svobody, Česká píseň. U dirigentského pultu se střídali Miroslav Lebr, Jiří Vala a Roman Makarius.⁹

Jaro 1965 bylo ve znamení oslav 20. výročí osvobození Československé republiky, do kterých sbor přispěl červnovým koncertem v kladenském divadle. Zde společně se *Smetanou-Slovankou*, *Pěveckým sdružením pražských učitelek*, pražským sborem

⁹ *Kronika Stochovského pěveckého sboru* Díl I. s. 85

Křížkovský a slánským *Daliborem* uvedl pod taktovkou R. Zemana, J. Valy, I. Koláře, R. Makaria a M. Lebra program: J. Kalaš – Praha, M. Barvík – Má zem je studánka, V. Lemon – Lidice, B. Smetana – Píseň svobody a Česká píseň, V. Šmejkalová – Praha ve dnech žalu, boje a vítězství. Vše za doprovodu *Symfonického orchestru SONP Kladno*. Bohatá sezóna končí koncertem na Krakovci, který UNESCO uspořádalo k 550. výročí upálení Mistra J. Husa.¹⁰

Sbor cítil potřebu podstatně rozšířit repertoár o nové sborové skladby, a proto se další sezónu věnoval intenzivnímu nácviku a též pokračoval v koncertní činnosti. Sezóna 1966/1967 začala přizváním *Smetany-Slovanky* na koncert v sále kina Sevastopol v Kladně věnovaný 125. výročí narození A. Dvořáka a 15. výročí úmrtí J. B. Foerstra. Do programu se dále zapojilo *Pěvecké sdružení pražských učitelek* a sbor *Dalibor*. Doprovázel *Symfonický orchestr SONP Kladno*. V samostatné části přednesl *Stochovský pěvecký sbor* Dvořákův cyklus smíšených sborů *V přírodě* a společně s ostatními zpíval na závěr Foerstrovu Českou píseň. Na jaře 1967 sbor navázal kontakty s německým sborem z Meiningenu a polským sborem *Orion* z Krakova, avšak zamýšlený a plánovaný zahraniční zájezd nebylo možno vinou zahraničních partnerů zatím realizovat.

První, už zcela samostatný celovečerní koncert *SPS* se uskutečnil u příležitosti 10. výročí založení sboru. Konal se 21. června 1967 v sále Dělnického domu v Kladně. Na programu bylo pět smíšených sborů z Dvořákova cyklu *V přírodě* op. 63,¹¹ druhou část večera tvořily úpravy českých a slovenských lidových písní. Za zmínku z této sezóny jistě stojí účast *SPS* na 1. středočeském festivalu pěveckých sborů, pořádaném v amfiteátru přírodního divadla konopišťského zámku 21. května 1967. Zde vystoupilo dvacet dva pěveckých sborů s více než tisícem zpěváků a tři orchestry.

V sezóně 1967/1968 přišlo pozvání rakouského dělnického pěveckého svazu *ÖASB 1890* ke koncertnímu zájezdu do Lince. Tato skutečnost postavila celý sbor před velký a odpovědný úkol. Kolektiv se začal připravovat na první zahraniční zájezd. Své síly prověřoval na koncertech pořádaných v okolí. Dne 27. dubna 1968 přijelo 47 členů sboru do Rakouska. Večerní koncert ve velkém kongresovém sále Dělnické komory byl

¹⁰ Slavnostní otevření renovovaného hradu Krakovec dne 11. července 1965

¹¹ Smíšené sbory Antonína Dvořáka na slova Vítězslava Háška: *Napadly písň, Večerní les rozdával zvonky, Žitné pole, Vyběhla bříza běličká, Dnes do skoku a do písničky*

v tu dobu největším úspěchem *Stochovského pěveckého sboru*. Skladby Dvořákovy, Michny z Otradovic, Foerstrovy, Janáčkovy, Suchoňovy, Hanušovy, Zichovy byly odměňovány dlouhotrvajícím potleskem. Nezapomenutelným zážitkem zůstane návštěva místa posledního odpočinku skladatele A. Brucknera. *SPS* byl prvním pěveckým sborem, kterému bylo umožněno zazpívat v kryptě kostela sv. Floriána.

Již za necelé dva měsíce po návratu z Rakouska byl sbor očekáván v Polsku. V poledne 29. června byl vítán na polských hranicích a v ten samý večer úspěšně koncertoval před několika sty diváky s podobným programem, který mu přinesl úspěch v Rakousku. V srpnu sbor odjel na týdenní soustředění do Vamberka, kde začal studovat program na jubilejní desátou sezónu.

Podrobněji popsané desetileté období sboru s sebou přineslo mnoho událostí, změn i úskalí, které museli jeho členové překonat. Tuto skutečnost potvrdil i fakt, že pouze dvě jména v seznamu pěveckého sboru z roku 1958 zůstala jeho pevnou oporou i v desáté sezóně.

1.2.2 Další sborová léta ve Stochově

Další sborová činnost plynula v podobném duchu a započatém stylu práce, který u posluchačů vzbuzoval kladné emoce a přinášel uznání. I po dvaceti letech sborové existence bylo možno bilancovat. Během této doby se ve sboru vystříдалo přes sto členů, kteří činnost ukončili z mnoha různých důvodů. S původním seznamem členů z roku 1958 se shodují pouze dvě jména, dalších 17 zpěváků pracovalo ve sboru více než deset let. Dohromady necelá polovina členů. I to může vypovídat o překážkách, které na své dvacetileté cestě musel *SPS* překonávat. Byly předány diplomy čestného členství čtyřem zpěvákům, kteří byli po léta oporou sboru. Činnost a existence sboru by v této době nebyla možná bez podpory a vytváření podmínek od závodního výboru ROH podniku Dolu Nosek Tuchlovice. Od roku 1973 převzal povinnost zřizovatele sboru Jednotný klub pracujících ve Stochově.

Listování v kronice třetí dekády sborové práce přineslo záznamy o mnoha vystoupeních tematicky zaměřených době, ve které se odehrávaly. Sbor se i pravidelně zúčastňoval a vítězil v okresních a krajských kolech „Písni přátelství“, odkud v letech 1980, 1983, 1985, 1987 postoupil do ústředního a celostátního kola. Desítky fotografií

a zápisů v cizích jazycích připomínají zahraniční koncertní zájezdy, které se od desáté sezóny staly téměř každoroční tradicí.

Ve vzpomínkách tehdejších členů zůstalo náhodné společné setkání, kde pan Eduard Haken, člen opery Národního divadla, přijal nabídku ke společnému koncertu. Ten se uskutečnil v roce 1977. Sborová spolupráce s umělcem trvala téměř dvacet let.

Zajímavosti po 30. sezóně *Stochovského pěveckého sboru*:¹²

- v roce 1988 měl sbor 51 členů (20 mužů, 30 žen, 51. členem byl dirigent)
- věkový průměr mužů byl 46 let
- věkový průměr žen byl 40 let
- po celých 30 let existence sboru v něm zpívala pouze jediná členka
- 20 a více let ve sboru zpívalo 11 členů
- 10 a více let ve sboru zpívalo také 11 členů
- sbor doposud navštívil 10 evropských zemí, některé i vícekrát
- sbor vystupoval v 73 různých místech České republiky, v mnohých často, v několika pravidelně
- nejdelším sborovým zájezdem byl v roce 1974 zájezd NSR – Belgie – Anglie – Skotsko a zpět, který trval celkem 19 dní
- do této doby se pětkrát změnilo oblečení zpěváků, dlouhé tmavočervené šaty a černé smokinky byly v pořadí šestým sborovým stejnokrojem.

Dvaatřicet let sbor pracoval v místě svého vzniku a nesl název *Stochovský pěvecký sbor*. S přibývajícími léty už dávno nebyly jeho základem jen místní obyvatelé a pro zpěváky z Kladna, Prahy a dalších míst Středočeského kraje se dojíždění stalo nepohodlné a časově náročné.

¹² ZIMMERMANN, M. *SPS Na podiu i v zákulisí*. Slaný : Sdružený klub pracujících ve Stochově, 1988, s. 21

1.3 Hornický pěvecký sbor Kladno

„Po zvážení všech „pro a proti“ padlo na konci roku 1990 zásadní rozhodnutí. Novým sídlem sboru se stalo okresní město Kladno, kde se nabízely nové možnosti k různé spolupráci i větší prostor pro získávání nových členů“.¹³

Již od svého zrodu byl sbor úzce spjat s hornictvím. Vznikl na hornickém sídlišti, kde řada zpěváků pracovala v okolních dolech v nejrůznějších profesích. Ostatní byli s doly alespoň vzdáleně spjati. V roli zřizovatele poskytl sboru nezbytné organizační i materiální zázemí Závodní klub dolu Nosek Tuchlovice. Od roku 1961 stál v jeho čele báňský inženýr, jeden z předních odborníků v oboru, donedávna zastávající funkci předsedy Českého báňského úřadu v Praze – Roman Makarius.

Útočiště do nového začátku sboru poskytly tentokrát Kladenské doly a propůjčily zkušební místnost ve svém objektu. *Stochovský pěvecký sbor* se v roce 1990 přejmenoval na *Hornický pěvecký sbor Kladno (HPS Kladno)*. A i když je dnes hornictví na Kladensku spíše nostalgickou vzpomínkou, zůstává sbor hornickým tradicím věrný – svým působištěm i svým názvem.

Činnost sboru se v následujících letech stále rozšiřovala, sbor pravidelně vystupoval a zapsal se do kulturního povědomí Kladenska. Získával si své posluchače a příznivce. Právě pravidelné koncerty ve stejných sálech vedly k nutnosti studia nových partů a obměně repertoáru. Kromě dalších duchovních děl a písňové tvorby se na pořad dostaly náročnější úkoly nastudování rozsáhlých skladeb, které samy o sobě dokázaly naplnit koncertní večer po stránce hudební i obsahové. Jejich nedílnou součástí je dodnes spolupráce se symfonickým orchestrem. Profesoru Makariovi se od počátku svého působení podařilo pro spolupráci vytvořit poměrně stálé těleso, když vybrané hudebníky a nástrojové skupiny *Kladenského symfonického orchestru* doplnil o hudebníky hostující.

Pěvecké těleso postupně studuje sbory z českých i světových oper. Tento koncertní repertoár je dodnes dle možnosti prezentován s klavírním doprovodem, nebo v doprovodu symfonického orchestru. Sbory známé z operního jeviště si po řadu let získávají přízeň posluchačů.

¹³ ZIMMERMANN, M. *Hornický pěvecký sbor Kladno – Uprostřed cesty*. HPS Kladno, 2008, s. 11

Odvážným projektem s nejistým výsledkem bylo nastudování České mše vánoční od J. J. Ryby v polovině osmdesátých let. Její studium si vyžádalo desítky hodin pravidelných zkoušek i víkendová soustředění. Sbor ji poprvé koncertně provedl v prosinci 1984 na jevišti Domu kultury ve Stochově, kde jako sólisté vystoupili přední pěvci ND v Praze – Eduard Haken, Jana Jonášová, Lubomír Havlák a Lidie Havláková. V této době to byl počín opravdu výjimečný.

Další rozsáhlou a náročnou skladbou je Requiem W.A. Mozarta, které sbor začal soustavně studovat počátkem koncertní sezóny 1999/2000. Premiéra skladby v podání *HPS Kladno a Kladenského symfonického orchestru* se odehrála v kladenském divadle 15. dubna 2000. Koncertní provedení Requiem bylo pojato jako volná paralela mezi mučednickou smrtí Ježíše, jak ji líčí zlomky evangelií, a posledními okamžiky skladatele, jak je cítíme v jeho hudbě. Sólové party přednesli členové opery ND v Praze, koncert doplnil mluveným slovem tehdejší člen činohry ND v Praze Josef Vinklář. Tato skladba zní v provedení *HPS Kladno* ve velikonočním období téměř pravidelně.

Po Requiem přišla další Mozartova skladba – Korunovační mše C dur. Na studiu skladby plné krásných melodií, noblesy a mladistvého elánu pracovali sbor i hudebníci s plným nasazením. Premiéra skladby v provedení *HPS Kladno* se uskutečnila ve vznešeném prostředí Sněmovního sálu arcibiskupského zámku v Kroměříži 8. května 2004. Sólové party zpívali členové opery ND v Praze – Hana Jonášová, Pavla Vykopalová, Jiří Hruška a Jiří Kalendovský. Koncert byl již též reprízován, naposledy v rámci mše v Chrámu sv. Víta v Praze, v červenci roku 2011.

Za leskem uvedených koncertů se skrývají desítky hodin tvůrčí práce všech zúčastněných. Vzhledem k organizační i finanční náročnosti (nájem sálu, odměny členům orchestru a profesionálním sólistům) je jejich frekvence mezi ostatními koncertními aktivitami *HPS Kladno* skromnější, přestože jsou posluchačsky vyhledávány.

Sbor pokračoval v zahraničních koncertních zájezdech a v navazování kontaktů se zahraničními sbory. Zpočátku to byly zájezdy reciproční, závislé na pozvání sboru konkrétní země. Zpěváci byli ubytováni v rodinách hostitelského sboru a často vznikla přátelství, která trvají dodnes. K takovým bezesporu patří italský sbor *Brigata Corale 3 Laghi* z Mantovy, *MGV Deutsche Eintracht* z německého Schwarzenholzu nebo pěvecký sbor *Chemie Linz* z Rakouska. Návštěva byla zahraničním sborem oplacena

a jeho členové strávili několik dní v českých rodinách zpěváků a vystoupili na zprostředkovaných koncertech. V několika posledních letech vedení sboru zájezdy zajišťuje ve vlastní režii. Harmonogram cesty je předem důkladně připraven, koncerty propagačně avizovány. Zájezdy jsou finančně náročnější, ale sboru přinášejí větší programovou volnost. Ke korespondenci i setkávání se spřátelenými sbory dochází nadále.

Sbor postupně pracoval na nahrávkách CD nosičů, které má do této doby tři. První dvě CD jsou výběrem ze skladeb duchovních, národních písní v úpravách a písní umělých. Oba nosiče byly nahrány v pražském kostele Matky Boží pod řetězem. První v roce 1995, druhý v roce 2003. Obsah třetího CD je naplněn lidovými písněmi různých národů v úpravách pro smíšený sbor. Nosič byl nahrán v březnu 2006 v Jesenici.

Hornický pěvecký sbor Kladno má za sebou padesátiletou historii. To jsou už malé dějiny a pro zpěváka je to podstatná část života. I když se personální obsazení sboru mění, jeho život jde dál. Hudba a zpěv tu byly, jsou a budou. Stále jsou tu nové plány, cíle a chuť do práce i dost nových zpěváků, jejichž řady spíše rostou. Snad i proto dostala zatím poslední jubilejní brožura sboru název „Hornický pěvecký sbor Kladno – Uprostřed cesty“.¹⁴

1.4 Dirigentské osobnosti sboru

Dirigentských osobností, které figurují v historii popisovaného pěveckého tělesa, není mnoho. Kromě několika příležitostných vystoupení, vedli sbor pouze dva dirigenti.

S přihlédnutím k tomu, že již značná část repertoáru sboru je s instrumentálním doprovodem, budu nazývat uměleckého vedoucího *SPS* a později *HPS Kladno* dirigentem a ne sbormistrem.

1.4.1 První dirigent sboru Miloš Chaloupka

Prvním dirigentem sboru byl od podzimu 1958 do jara 1962 Miloš Chaloupka. Po studiu hry na trumpetu na Státní konzervatoři v Praze působil jako výkonný hudebník

¹⁴ Brožura vydaná k 50. sezóně činnosti pěveckého sboru v roce 2008

bratislavského rozhlasového orchestru. K pedagogické činnosti učitele přidal později pozici ředitele Lidové školy umění ve Stochově.

Jeho dirigentské působení mělo pro pěvecký sbor základní význam. Od samých počátků vedl zpěváky ke sborovému umění, které bylo pro většinu z nich neznámou oblastí. Za necelé čtyři roky nastudoval se sborem řadu národních písní, některé sbory umělé i písně s budovatelskou tematikou, v té době potřebné a aktuální. S tímto repertoárem sbor koncertoval na příležitostných vystoupeních a dosáhl i prvních úspěchů v Soutěži tvořivosti mládeže. Jeho osobě *SPS* vděčil za vytvoření předpokladů pro další amatérskou sborovou činnost.

Iveta Křečková – Kadavá patřila jako učitelka stochovské základní školy k zakládajícím členům sboru. Už v roce 1956 založila ve škole dětský pěvecký sbor. Zkušenosti z této práce ji vedly k myšlence založit pěvecký sbor dospělých. Pro tuto myšlenku získávala postupně i další přátele a její sen se mohl uskutečnit. Spolu s Milošem Chaloupkou nastudovala s ženskou složkou sboru řadu skladeb pro ženský sbor. Na veřejnosti dirigovala *SPS* pouze příležitostně.

1.4.2 Čestný dirigent Miroslav Lebr

Čestným dirigentstvím ocenil v roce 1966 *Stochovský pěvecký sbor* Miroslava Lebra za jeho osobní pomoc i spolupráci s mužským pěveckým sborem *Smetana-Slovanka*. Bylo to 7. února při oslavách dvacetiletého výročí sjednocení sboru *Smetana-Slovanka*. Právě tento sbor a jeho dirigent Miroslav Lebr podali začínajícímu *SPS* pomocnou ruku zejména v letech, kdy sbor ještě nebyl schopen uspořádat vlastní celovečerní koncert.

Miroslav Lebr řídil celou řadu skladeb při společných vystoupeních. Vedl příležitostně některé sborové zkoušky *SPS* a v neposlední řadě se sborem spolupracoval jako vynikající klavírista.

Od roku 1945 byl dirigentem mužského sboru *Slovanka* Kročehlavy. Po sloučení tohoto sboru s mužskou sekcí sboru *Smetana* Kladno, byl prvním dirigentem sboru *Smetana-Slovanka*, který vedl v letech 1951 – 1978. Během své sbormistrovské činnosti

z něj vybudoval mužský sbor, který si na Kladensku udržuje vysokou úroveň do dnešní doby.

1.4.3 Osobnost současného dirigenta prof. Romana Makaria

Roman Makarius se narodil 6. srpna 1938 v Brně. Studoval na Vysoké škole báňské v Ostravě a Košicích, o něco později získal doktorát práv na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Jako báňský inženýr působil v letech 1961 až 1977 v různých funkcích na dole Nosek v Tuchlovicích u Kladna. Odtud pracovníčně přešel na Český báňský úřad v Praze, kde do nedávné doby působil na pozici předsedy. Jako uznávaný odborník na horní právo stál u zrodu nové báňské legislativy po roce 1989. Od roku 1997 je členem Vědecké rady rektora VŠB-TU v Ostravě. Prof. Roman Makarius je dlouhá léta považován za ústřední postavu renesance tradic hornického stavu. Navrhl a do života uvedl vyznamenání pro báňské záchranáře Záslužný záchranářský kříž. Z jeho iniciativy byla založena cena za bezpečnost v hornictví Zlatý Permon.

Přes zdánlivou vzdálenost profesí báňského odborníka, právníka a muzikanta se všechny tyto odbornosti harmonicky snášely a doplňovaly. Hudba a zpěv jsou totiž jeho celoživotní zálibou a koníčkem a vždy byly neoddělitelnou součástí jeho života.

Hudební dráhu začal v roce 1955 jako zakladatel a první dirigent *Studentského symfonického orchestru* v Příbrami. Stále jako středoškolský student působil ve funkci druhého dirigenta *Filharmonického orchestru* v Příbrami a dirigenta *Operního souboru* v Příbrami. Při vysokoškolském studiu se v roce 1959 stal šéfdirigentem vysokoškolského uměleckého souboru v Košicích. Význam pro formování osobnosti budoucího dirigenta a sbormistra měla rovněž i jeho instrumentální varhanická činnost. Aby svou lásku k hudbě podpořil kromě praktických zkušeností i odbornými znalostmi, studoval nejprve soukromě u prof. Františka Forsta v Příbrami, dále na Státní konzervatoři v Košicích a později na Lidové konzervatoři v Praze. Mezi jeho učitele patřil například vynikající profesor Josef Veselka a další hudební pedagogové.

Od samého počátku svého dirigentského působení ve *Stochovském pěveckém sboru* v roce 1962 se snažil přebudovat toto těleso do podoby tradičních smíšených pěveckých sborů. Této snaze přizpůsoboval i repertoár a celou koncepci práce se sborem po stránce

umělecké i organizační. V programech se začala objevovat jména A. Dvořák, B. Smetana, J. B. Foerster, L. Janáček, W. A. Mozart a další. Repertoár sboru se rozšiřuje, narůstá i koncertní činnost.

Byly změněny dosavadní metody práce. Jedna zkouška v týdnu při čisté době zkoušení 90 minut se začala ukazovat pro další růst sboru a zvládnutí těžšího a rozsáhlejšího repertoáru jako nedostatečná. Byl zaveden systém pěveckých týdenních soustředění, kterých bylo v letech 1964 až 1968 celkem pět. Díky nim sbor značně kvalitativně vyrostl a mohl absolvovat v roce 1968 dva zahraniční koncertní zájezdy. Na jaře do Rakouska na pozvání sboru z Lince, na podzim pak do Polska s tímtež programem do hornického městečka Slupiec a okolí. Systém týdenních pěveckých soustředění, i když byl později vystřídán dvěma až třemi víkendovými soustředěními v průběhu roku, byl z hlediska pěvecké kvality skutečně velmi podstatným.

Výsledek dirigentské práce se sborem se odvíjí zejména od následujících činností. Na prvním místě společensko-organizační. Týká se neustálého podněcování k náboru nových zpěváků se zájmem o sborový zpěv z řad přátel a známých sborových členů. Protože sborový kolektiv je živý organismus, lidé přicházejí, ale i odcházejí, je potřeba neustále zajišťovat nové členy a ideálně co nejmladší. Druhým momentem je schopnost dirigenta jako organizačního vedoucího, dnes bychom řekli manažera, obklopit se schopnými spolupracovníky. Kromě zpěváků je tím myšlen jeho nejbližší hudební sborový partner, tj. korepetitor a klavírista v jedné osobě. Ať už to byli dříve Pavel Prošek nebo v posledních dvaceti letech Dr. Rudolf Kalina, profesor Otakar Martinovský, dnes Mgr. Karel Loula. Dalšími hudebními partnery nejvyšší kvality byli a jsou špičkoví zpěváci z Národního divadla a Státní opery Praha. V sborovém repertoáru je mnoho skladeb, operních árií i mší světových skladatelů, kde je spojen výkon sboru s výkonem sólistů. Mezi partnery sboru, bez kterých by jeho činnost nemohla být provozována, jsou ti, kteří ho podporují ekonomicky. Patří mezi ně především české a moravské těžební společnosti.¹⁵ Třetím, nejpodstatnějším charakteristickým rysem práce dirigenta Romana Makaria, je smysl pro pořádek, organizaci a pracovní disciplínu.

¹⁵ Mostecká uhelná a.s. Most, Energie stavební a báňská, a.s., Českomoravský cement, a.s. Beroun, Severočeské doly, a.s. Chomutov, OKD, a.s. Ostrava, Renomia, a.s. Praha, GIS – geoindustry, s.r.o., Kámen a písek, s.r.o. Český Krumlov, Sedlečský kaolin, a.s. Božičany aj.

Prof. Roman Makarius je dirigent, sbormistr a umělecký vedoucí sboru v jedné osobě. Během padesáti let svého působení mu vtiskl nesmazatelný výraz, obsahové zaměření a celkovou uměleckou úroveň. Jeho celkové kvality jsou určující pro harmonickou funkčnost uskupení.

1.5 Členská základna

Pěvecký sbor vznikl jako zájmový kroužek v nově rostoucím hornickém městě Stochov. První zkouška byla v nové základní škole. Věkový průměr prvních členů nelze z kronik zjistit, ale dá se předpokládat, že byl mezi 30 – 40 lety. Město bylo mladé a noví obyvatelé, přicházející za prací, také. Konečně i druhý dirigent sboru Roman Makarius byl v roce 1962 ve věku 24 let.

Konkrétní seznamy členů nám přináší kronikové záznamy na začátku každé koncertní sezóny.¹⁶ Velmi přesná čísla o členské základně lze čerpat z brožury „Stochovský pěvecký sbor 1958–1978“ napsané členem a sborovým novinářem Milanem Zimmermannem.¹⁷ V roce 1978 měl sbor 58 členů, z toho 34 žen a 24 mužů. Průměrný věk člena sboru byl 38,7 let, průměrný věk žen byl 35,6 let a průměrný věk mužů byl 43 let.

Zajímavé bylo profesní složení členů: 23 dělníků, 8 úředníků, 7 techniků, 10 učitelů, 6 studentů a 3 ženy v domácnosti. Pozdější pohled do statistik nám přinášel informaci o stále udržovaném počtu členů sboru v rozmezí od 50 do 58 zpěváků. Žen bylo vždy přibližně o deset více. Profesní složení se naprosto změnilo. Dělnický stav už neměl žádné zastoupení, tradičně bylo asi 20% členů v učitelské profesi, zbytek se dělil mezi techniky, podnikatele a pracovníky státní správy. Stávající průměrný počet zpěváků kolem padesáti, je léty ověřen jako dostačující jak při realizaci i složitějšího repertoáru, tak při nutnosti přesunu sboru.

K věku členů se vztahují též „Stanovy stochovského pěveckého sboru“ z roku 1990, později „Stanovy Hornického pěveckého sboru Kladno“. Zde je stanoven věk zpěváků v rozmezí 15 až 60 let.

¹⁶ *Kronika Stochovského pěveckého sboru*. Díl I., II., III.

Kronika Hornického pěveckého sboru Kladno. Díl IV., V., VI.

¹⁷ ZIMMERMANN, M. *Stochovský pěvecký sbor 1958 – 1978*. Kladno : Jednotný klub pracujících ve Stochově, 1978, s. 14

Stanovy SPS – Článek 3 – Členství

§ 1. Členem SPS se může stát každý zájemce o sborový zpěv, který se k práci ve sboru dobrovolně přihlásí a splňuje následující podmínky:

- a) je ochoten dobrovolně plnit povinnosti člena SPS,*
- b) prokáže své pěvecké schopnosti při konkurzním řízení,*
- c) je starší 15 let a v době přijetí do sboru nepřesáhne věkovou hranici 40 let.*
U těch zájemců, kteří prokáží, že již v minulosti úspěšně působili v pěveckých sborech, se tato věková hranice zvyšuje na 50 let.

§ 4. Členství ve sboru zaniká:

- a) vzdáním se členství*
- b) úmrtím člena*
- c) dosažením věku 60 let*
- d) vyškrtnutím*

Článek 8 – Ustanovení přechodná a závěrečná

§ 1. Prodloužit činné členství ve sboru po dosažení věku 60 let může výbor SPS:

- a) učinit pouze na návrh sbormistra, resp. uměleckého vedoucího (pokud jsou tyto funkce kumulovány),*
- b) pouze na dobu jednoho roku, po jehož uplynutí je možno návrh opakovat a učinit opětovné rozhodnutí.*

Hlavním důvodem stanovení věkové hranice byla skutečnost, že přirozené stárnutí je patrné na barvě i rozsahu hlasu. Posledních deset let přineslo poznatek, že pokud bude striktně dodržován §4. Článku 3 Stanov SPS, nestačí sbor doplňovat svoji členskou základnu, a to hlavně v mužské části. Proto je téměř pravidelně prodlužováno aktivní členství o 2 – 3 roky.

A jaká jsou kritéria pro přijetí nových členů? Zde nestačí jen zájem o zpěv, ale i ověřená hlasová zdatnost a čistá intonace. Ta je prověřena dirigentem při první návštěvě zájemce. Obvyklou zkušební písní je lidová píseň Už se ten Tálinský rybník nahání. Při kladném výsledku je nový zájemce nasměrován do určeného hlasu mezi

zkušenější členy sboru tak, aby osvojení repertoáru přicházelo nejen intonačně, ale i imitačně. Dalším nezbytným kritériem je řádná docházka. Při pravidelném zkoušení jedenkrát za týden, v délce trvání čistého času sto minut je absence znatelná jak pro nepřítomného, tak pro celkové sezpívání sboru. Přirozeně záleží i na charakterových vlastnostech člena, ty se však projeví časem. Velkým pozitivem je, že většinu nových zájemců přivedou původní členové sboru. Zde je určitý předpoklad znalosti osoby. I přicházející zpěvák je předem připraven na nastavená pravidla a povinnosti člena sboru.

Samotné přijetí za stálého člena sboru se realizuje na pěveckém soustředění. Tento akt se uskutečňuje tzv. „křeslem pro hosta“. Dotyčný se na společném večeru představí celému kolektivu, případně zodpoví doplňující otázky. Pro přijetí je nutný souhlas uměleckého vedoucího – dirigenta a nakonec i všech přítomných. Dochované záznamy nepřinášejí zprávu o negativním výsledku, tedy o nepřijetí.

Sbor měl na počátku padesáté sezóny 61 aktivních členů, což představovalo nejvyšší počet v jeho historii. Bylo to 26 mužů a 35 žen. Aktuální stav členské základny v sezóně 2011/2012 je 57 aktivních členů: 24 mužů s věkovým průměrem 50,2 let a 33 žen s věkovým průměrem 43,4 let.

1.6 Organizace sboru

Tato kapitola úzce navazuje, případně doplňuje předchozí. Podrobněji vysvětluje celkový život, organizaci a atmosféru pěveckého sboru. Hlavním předmětem zájmu je nejen zpěv, který přináší radost zpěvákům, ale i jeho interpretace řadám posluchačů. Již výše byl popsán nelehký vznik sboru, a i přes velkou snahu trvalo plných pět let, než mohl vystoupit na prvním večerním koncertu, a to ještě ve spolupráci s dalšími sbory.

1.6.1 Sborové zkoušky

Základem každé činnosti je studium, učení, trénink. Od počátku zavedený systém zkoušek, které jsou od vzniku sboru každé pondělí (vyjma školních letních prázdnin), je pro všechny členy dobrým základem k sezpívání a upevňování skladeb. Na zkouškách je přítomen i sborový korepetitor, který sbor instrumentálně doprovází, popř. vede

dělenou zkoušku jedné skupiny. Zkoušky trvají dvě hodiny hrubého času týdně. V začátcích sborové existence se sbor potýkal s velkou absencí, což dokládá kronikový zápis z 18. ledna 1960.

... "Činnost kroužku však stále není taková, jak by si všichni přáli. Největší bolestí je docházka na zkoušky. Zvláště u mužů je to velký problém. Je jich málo a ještě k tomu pracují na střídavých směnách".¹⁸

Povinnost téměř 100% docházky byla jedním z nově zavedených organizačních pravidel, které od sboru vyžadoval a stále vyžaduje jeho druhý dirigent prof. Roman Makarius. S tímto faktem by měl být ztotožněn každý člen sboru a plnit jej. Kronikové záznamy uvádějí i několik příkladů, kdy na návrh dirigenta byli členové s vysokou absencí na zkouškách ze sboru vyloučeni.¹⁹ Pokud se zkoušky neúčastní alespoň čtyřicet členů, je odvolána.

Pravidelné zkoušky se konaly ve zkušebně sboru, která byla ve Stochově propůjčena zřizovatelem, později v Kladně smluvně pronajata. Po krátkém poskytnutí azylu ve stochovské škole měl sbor většinou k dispozici dvě místnosti, které využíval jen pro své účely. Dobové záznamy popisují zkušebnu takto:

„Jsme v prostorách Sdruženého klubu pracujících na Mírovém náměstí ve Stochově. V prostřední ze tří nevelkých kluboven po pravé straně chodby sídlí SPS. I nezasvěcený náhodný návštěvník snadno uhodne, kdo je uživatelem této místnosti. Proti vchodu prosklená stěna oken, po obou stranách na stěnách až ke stropu plakáty koncertů. Bílé i barevné v češtině, němčině, angličtině, polštině, francouzštině.... Ve vitrínách upomínky a trofeje ze zahraničních cest, odměny a ceny ze soutěží a vystoupení, medaile, plakety a vyznamenání. Na skříní busty A. Dvořáka a B. Smetany. Uprostřed místnosti černý klavír a pod okny poschodovitě uspořádané řady židlí. Můžete pochybovat, že jste ve zkušebně pěveckého sboru“?²⁰

Stochovskou zkušebnu sbor využíval do roku 1990, do doby, ve které padlo rozhodnutí o přestěhování do Kladna. Tam poskytla ve své budově útočiště společnost Kladenské doly. Sbor měl k dispozici dvě místnosti, které byly zařízeny v podobném stylu. Dvě místnosti vždy byly a jsou využívány k děleným zkouškám. Budova, ve které

¹⁸ Kronika Stochovského hornického sboru. Díl I., s. 22

¹⁹ Kronika Hornického pěveckého sboru Kladno. Díl IV.

²⁰ ZIMMERMANN, M. Stochovský pěvecký sbor – na podiu i v zákulisí. Slaný : Sdružený klub pracujících ve Stochově, 1988, s. 6

měl sbor zkušební místnosti dvacet let, šla na podzim 2011 do likvidace. Tímto byla zrušena i dlouhodobá smlouva o pronájmu místností.

Před všemi členy stál nový úkol, a to hledat místnosti vyhovující potřebám sboru. Sídlem mělo zůstat opět Kladno. Během jednoho měsíce byly nalezeny a vyjednány dvě nové zkušební místnosti pro *Hornický pěvecký sbor Kladno*. Tentokrát v areálu společnosti Energie Kladno, a.s.. Tam sbor po poměrně rychlé rekonstrukci a přizpůsobení místností začal zkoušet od listopadu 2011. Výzdoba, styl a funkčnost vybavení zůstává tradicí, jen černý klavír byl vyměněn za elektrické pianino a plakátů vypovídajících o koncertních vystoupeních přibývá.

1.6.2 Koncertní vystoupení

Čas, který všichni zúčastnění věnují nácviku a osvojení repertoáru, se úročí na koncertní činnosti sboru. Průměrně sbor uskuteční deset koncertních vystoupení různého hudebního zaměření ročně, a to vyjíždí do různých koutů naší republiky. Jsou koncerty, které jsou každoroční tradicí a koncerty příležitostné. Za tradici je již považován jarní koncert ve Sněmovním sále arcibiskupského zámku v Kroměříži, který se konal poprvé 15. června 2002 a podesáté 14. května 2011.²¹ Dalším tradičním repertoárem je Vánoční koncert nebo prázdninové letní vystoupení v kostele sv. Vavřince v Nezabudicích.

Nutno zdůraznit, že koncertní repertoár je posluchačům vždy přednesen bez notové opory, a že tomu tak bylo i dříve, nám dokládají úryvky novinových článků:²²

„Velkolepá sborová kázeň! 45 dam a pánů zpívalo svůj program z paměti s kázní, která se u nás vidí jen zřídka. Výchova k vyváženosti zvuku a k promyšlenému frázování je bezesporu výlučně zásluhou sbormistra Romana Makaria“.

Linzer Volksblatt Linec, Rakousko 29. 4. 1964

...“nejúchvatnějším rysem tohoto koncertu bylo, že během celého vystoupení, které trvalo přes jednu a půl hodiny čistého času a zahrnovalo přes 20 skladeb, nikdo se sboru a ani dirigent nepoužil ani kouska notového záznamu...“

²¹ První i desátý koncert měl na programu Operní sbory se sborovým základem a sólisty (viz kapitola 2.4) Koncert v roce 2002 s klavírním doprovodem Jitky Nešverové – korepetitorky Státní opery v Praze, koncert v roce 2011 s doprovodem Kladenského symfonického orchestru.

²² in ZIMMERMANN, M. *Stochovský pěvecký sbor 1958 – 1978*. Kladno : Jednotný klub pracujících ve Stochově, 1978, s. 15

Intonace Stochovského pěveckého sboru byla na velmi vysoké úrovni. Výjimečná byla dechová kontrola a dirigent měl v tomto směru obrovské požadavky“.

Fire Free Press, Kirkcaldy, Skotsko, 12. 7. 1974

Zahraniční koncertní zájezdy jsou završením sezóny a podmínkou pro jejich absolvování je celoroční aktivní sborová činnost. Této otázce je věnována samostatná kapitola.

1.6.3 Sborová soustředění

Dalším, již léty osvědčeným systémem jsou pěvecká soustředění, na kterých se sborový repertoár rozšiřuje. Nové nebo dlouho odložené skladby se osvojují nejprve po hlasech, později v celém hlasovém obsazení. Soustředění slouží i ke spojení sborových a orchestrálních partů a bezesporu stmelení kolektivu.

„Nejdříve byl nápad. Těžko už dnes říct, kdo s ním tenkrát poprvé vlastně přišel. Ale byl to nápad, jak se později ukázalo, k nezaplacení“.²³

Soustředění vstoupila do života sboru krátce po příchodu nového dirigenta. První pracovní soustředění SPS proběhlo v srpnu 1964. Sbor, již s oficiálním názvem *Stochovský pěvecký sbor*, byl součástí zájmové umělecké činnosti Závodního klubu ROH Dolu Nosek v Tuchlovicích. Bylo tedy přirozené, že se soustředění uskutečnilo v rekreačním objektu Dolu Nosek ve Stříbrné u Kraslic. Týdenní pobyt v době prázdnin byl naplněn střídáním zkoušek a relaxací. Týdenní prázdninová setkání sboru byla praktikována do roku 1968. Z toho třikrát ve Stříbrné u Kraslic a dvakrát v Merklovicích u Vamberka.

S přibývajícími léty přibývaly i pracovní a rodinné povinnosti členů sboru a nebylo již možné věnovat týden dovolené jen zpěvu. Týdenní soustředění se změnila na víkendová. Pobyty se konají dvakrát až čtyřikrát do roka od pátečního večera do nedělního odpoledne. Míst již bylo vystřídáno několik, např. Krivoklát, Karlova Ves, Nouzov, Horní Bezděkov, Hrazany na Slapské přehradě, v posledních letech Hostivice, Srby, Roztoky u Krivokláta a nejčastěji Jesenice u Rakovníka.

²³ ZIMMERMANN, M. *Stochovský pěvecký sbor 1958 – 1978*. Kladno : Jednotný klub pracujících ve Stochově, 1978, s. 3

1.6.4 Legislativa sboru

Zpočátku potřeboval spolek ke své činnosti zkušební místnost a nadšení členů. Na jednotlivá vystoupení vyjížděl sbor na pozvání, bez nároku na odměnu a jen za případné hrazení autobusu. Později nutné finanční prostředky byly čerpány z fondu pro zájmovou činnost jeho ekonomického garanta a sponzora – Dolu Nosek v Tuchlovicích. Časem vyvstala nutnost zvolení členského výboru, který pomáhal dirigentovi při činnosti organizační i legislativní. První zprávu o zvolení sborového výboru nám přináší kronikový zápis:

*„Všichni členové pěveckého kroužku závodního klubu dolu Nosek se sešli dne 3. listopadu 1959, aby zhodnotili svou dosavadní činnost. Byl zvolen pětičlenný výbor s funkcemi umělecký vedoucí sboru, zástupce vedoucího, předseda kroužku, jednatel, hospodář“.*²⁴

Sborový výbor začal více fungovat až s příchodem dirigenta Romana Makaria v roce 1961. V roce 1990 byl sbor zapsán jako kulturní spolek s právní subjektivitou neziskové povahy. Rozsáhlá sborová činnost již žádala ekonomické i organizační vedení.

Stanovy SPS udávají v Článku 5 – Orgány SPS:

§ 1. Orgány sboru jsou:

- a) valná hromada*
- b) výbor sboru*
- c) umělecký vedoucí, organizační vedoucí a další volení funkcionáři*
- d) komise*

§ 2. Nejvyšším orgánem SPS je valná hromada, která se schází:

- a) nejméně 1x za rok*
- b) mimořádně vždy tehdy, požádá-li o to alespoň třetina členů*

§ 6. Stálým výkonným orgánem sboru je výbor SPS, který má zpravidla 5 členů. Výbor je volen valnou hromadou, tajnou volbou na dobu 2 let. Ze své činnosti je výbor zodpovědný členům sboru.

²⁴ Kronika Stochovského pěveckého sboru. Díl I., s. 20

Výbor sboru je tvořen:

- a) uměleckým vedoucím, jehož funkce je spojena s funkcí sbormistra
- b) organizačním vedoucím
- c) tajemníkem sboru
- d) správcem notového depositáře
- e) pokladníkem

Každý člen sboru platí roční sborové příspěvky i část úhrady za pobyt na soustředění a zahraničním zájezdu. Tyto podíly vždy byly a jsou v rámci celkového rozpočtu spíše symbolické. Přínosným a zajišťujícím pro činnost sboru bylo po dlouhá léta profesní postavení dirigenta, který měl vazby na české těžební společnosti. Bez těchto hlavních ekonomických partnerů by nebyla činnost sboru možná.

Statistické údaje:

- průměrně má sbor ročně 44 zkoušek, 3 pracovní víkendová soustředění, 10 tuzemských vystoupení
- při účasti na těchto akcích věnuje každý člen sboru svému koníčku nejméně 252 hodin, což představuje 1,5 běžného pracovního měsíce
- za 50 let sborové činnosti proběhlo cca 2 200 běžných zkoušek
- jubilejní 200. koncert *SPS* se uskutečnil v roce 1978, data dalších jubilejních koncertů kroniky neuvádějí

2. Repertoárové bloky

Repertoár Hornického pěveckého sboru Kladno je obsáhlý a zahrnuje skladby snad všech období dějin hudby, z nichž byla hudební literatura dochována v písemné podobě. Obsahuje i mnoho hudebních druhů a forem. Počátkem sezóny 2011/2012 měl poslední hudební materiál rozšířený mezi sborové členy pořadové číslo hudebního archivu 273. Pro srovnání uvádím informaci z brožury „SPS 1958 – 1978“ kde se píše:

*„V repertoáru SPS je dnes 126 skladeb od 90 autorů řady národností. Repertoár zahrnuje skladby od klasické polyfonie až po moderní sborovou tvorbu“.*²⁵

2.1 Lidové písně v úpravách a písně umělé

Lidová hudba (hudební folklór) je ryze spontánní projev lidové hudebnosti. Základem evropské lidové hudby jsou písně, které si mnohdy předávaly celé generace a staly se tak nejpřirozenějším a také nejčistším projevem obecné hudebnosti, současně též neocenitelným dokumentem hudebních kořenů příslušného etnika. Zatímco v některých světadílech folklór dosud žije a vzniká, v některých zemích, a to hlavně evropských, v průběhu 20. století téměř vymizel. Lidová hudba ovlivnila i inspirovala skladatele k tvorbě písně umělé, která má kořeny i v písni duchovní.

Jak již bylo zmíněno, repertoárovým základem začínajícího pěveckého sboru byly právě lidové písně původní nebo v úpravách a jednodušší písně umělé. Později přibývala i písňová tvorba jiných národů. Snad pro svou tematickou průzračnost a melodickou čistotu je tento druh repertoáru stále živý a blízký posluchačům dodnes.

Kronika dokládá program, s kterým pěvecký sbor vystoupil v okresním kole Soutěže tvořivosti mládeže (STM) 19. března 1960 v Rynholci:²⁶

1/ *Hornická hymna (později uváděná v úpravě R. Makaria)*

2/ *Červená modrá fiala – česká lidová*

3/ *Ukolébavka – J. Brahms*

4/ *Prší, prší – slovenská lidová, úprava M. Hroněk*

5/ *Za starú Breclavú – moravská lidová*

²⁵ ZIMMERMANN, M. *Stochovský pěvecký sbor 1958 – 1978*. Kladno : Jednotný klub pracujících ve Stochově, 1978, s. 14

²⁶ *Kronika Stochovského pěveckého sboru*. Díl I. s. 25

Mezi písňové sborové skladby, které má pěvecký sbor v repertoáru dlouhodobě, patří díla od: E. Suchoně, L. Janáčka, A. Dvořáka, V. Felixe, V. Kálíka, O. Halmy, Z. Mrkose, F. Píchy, J. Jindřicha, B. Smetany, B. Martinů. Ale i zahraničních D. Bortňanského, A. Glazunova, E. Pitra, F. Chabury, F. Schuberta a dalších.

K dílům studovaným v poslední době patří např.: Utonulá Pavla Křížkovského v úpravě J. C. Sychry nebo Škoda lásky Jaromíra Vejvody v úpravě Josefa Vejvody. Písňová tvorba ze současného repertoáru je prezentována a capella. Byla již mnohokrát posluchačsky ověřena a některé další tituly budou uvedeny níže v obsazích kompaktních disků *Hornického pěveckého sboru Kladno*.

2.2 Duchovní hudba různých autorů

Obyčejný člověk minulých století nechodil na koncerty, neměl na to většinou čas ani prostředky. Chrám nebo kostel byl často jediným místem, kde se s hudbou setkával. Tím víc na něj působil majestátný zvuk varhan a povznášející zpěv. Mnozí vynikající hudebníci a skladatelé, jejichž jména jsou dodnes pojmem, působili na dvorech šlechtických mecenášů. Někdy i narychlo komponované skladby nejenže přežily událost, pro kterou byly původně určeny, ale i své tvůrce a okouzlují své posluchače dodnes.

Repertoár duchovní hudby je bohatý a hudební archivy skrývají ještě mnohé objevy a překvapení. Existují sbory, které se na duchovní hudbu specializují, ostatní ji chápou jako nedílnou součást sborového repertoáru, součást hudební klasiky.

Hornický pěvecký sbor Kladno zařazuje tyto skladby na program koncertů řadu let. Již na prvním samostatném koncertu sboru 15. listopadu 1968 byly v programu uvedeny dvě duchovní skladby: J. Camp. Vodňanský – Rorando caeli a W. A. Mozart – Ave verum corpus. Právě druhá uvedená skladba je jakousi neoficiální hymnou sboru a patří dodnes k nejčastěji zpívaným skladbám. Zazněla na všech zahraničních cestách, v evropských katedrálách i koncertních sálech. Právě touto skladbou se sbor loučí se členy, kteří z jeho středu odešli.

V repertoáru *HPS Kladno* jsou rozsáhlejší duchovní díla, kterým jsou věnovány samostatné koncertní večery. Např. Requiem W.A. Mozarta, dále jeho Korunovační mše C dur s přidáním dalších autorových skladeb Et vitam Venturi saeculi, Laudate

Dominum. Duchovní hudba je na koncertech většinou doplněna výše zmíněnou tvorbou písňovou, ale *HPS Kladno* po roce 1989 uskutečnil i několik samostatných koncertů duchovní hudby u nás i v zahraničí. Některé z nich byly v kostele Narození sv. Jana Křtitele na Velízu (1994), v chrámu Matky Boží pod řetězem na Malé Straně (1995), v klášteře sv. Anežky české v Praze (1995), v Rytířském sále Valdštejnského paláce na Malé Straně (1996), v chrámu sv. Mikuláše v Lounech (1998), v kostele Maří Magdaleny ve Stonavě (1999), v kapitulním chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě (1999) a v dalších.

Některé repertoárové položky duchovní hudby jsou podloženy klavírním nebo varhanním doprovodem, rozsáhlá duchovní díla jsou s doprovodem symfonického orchestru. Z posledních studovaných skladeb tohoto žánru bych uvedla: část V. a VII. ze *Stabat Mater* op.58 A. Dvořáka, dále jeho *Te Deum* 1, *Offertorium Terra tremuit* J. N. Škroupa, *Gloria D dur* A. Vivaldiho.

2.3 Vánoční tematika

Dnes si Vánoce bez České vánoční mše J. J. Ryby snad už ani nedovedeme představit, ale v době, kdy ji začal studovat *Stochovský pěvecký sbor* – tedy na začátku sezóny 1983/1984, nebylo mnoho těch, kteří této myšlence dávali naději na úspěch. Přesto sbor začal intenzivně zkoušet nejprve samostatně s doprovodem klavíru, později s celým symfonickým orchestrem. Skladba slavnostně zazněla ve středu 26. prosince 1984 ze speciálně pro tuto příležitost postaveného koncertního pódia velkého sálu Kulturního domu ve Stochově.

*„Sál byl naplněn do posledního místečka, přidávaly se přístavky. Na závěr koncertu diváci aplaudovali ve stoje a nechtěli zpěváky pustit z pódia. Závěrečný sbor se musel ještě jednou opakovat. Bylo to vítězství, byl to jednoznačný úspěch“.*²⁷

Od roku 1984 zaznívá v adventním čase tato skladba v podání sboru a přizvaných sólistů každoročně z jeviště Středočeského divadla v Kladně. Od premiéry ji slovem doprovází Jan Kanyza. Dobrovolná pro členy sboru je pak účast na jejím druhém

²⁷ ZIMMERMANN, M. *Hornický pěvecký sbor Kladno – Uprostřed cesty*. HPS Kladno, 2008, s. 17

každoročním uvedení o půlnoční mši v kostele Matky Boží pod řetězem na Malé Straně. Zde je uváděna pouze s varhanním doprovodem a reprodukováným orchestrem.

Zajímavostí, kterou dokládá dobový plakát visící v současné zkušebně *HPS Kladno* je, že Vánoční koncert s Českou mší vánoční byl 25. prosince 1985 zpíván dokonce dvakrát za večer a to v 16.30 a 19.30 hodin. Podle pamětníků bylo kladenské divadlo v obou případech vyprodané.

Do programu vánočního koncertu patří i další tematické skladby:

Adeste fideles – anonymus, Hymnus Pastoralis J.A. Vitáska, Laetentur coeli P.Č. Vaňury, Pastorální ofertorium F.X. Brixioho, Christus nobis natus est J. Seegera.

2.4 Operní blok se sborovým základem a sólisty

Operní sbory i se sólovými áriemi měl *Stochovský pěvecký sbor* v repertoáru od sezóny 1977/1978, ale celovečerní koncert ze světové operní tvorby byl sestaven k oslavám 35. výročí osvobození Československa a poprvé uveden 23. 4. 1980 ve Stochově. Byli přizváni sólisté Národního divadla v Praze: národní umělec Eduard Haken, Jiřina Marková a Milan Karpíšek, spoluúčinkoval Dětský pěvecký sbor z Kladna. V témže roce byl ještě 3x reprizován.²⁸

Program 1. koncertu ze světové operní tvorby:

- A. Rubinštejn – Ukolébavka z opery *Démon*
- A. Dvořák – Árie purkrabího a sbor z opery *Jakobín*
- P.I. Čajkovskij – Árie Triqueta z opery *Evžen Oněgin*
- B. Smetana – Árie Kmeta a sbor z opery *Braniboři v Čechách*
- B. Smetana – Úvodní sbor z I. dějství opery *Prodaná nevěsta*
- W.A. Mozart – Zvoneček, sbor z opery *Kouzelná flétna*
- A. Dvořák – Árie vodníka a sbor z opery *Rusalka*
- R. Wagner – Svatební sbor z opery *Lohengrin*
- G. Verdi – Závěrečná scéna z III. dějství opery *Nabucco*
- A. Dvořák – Školní scéna z opery *Jakobín*

²⁸ 13. května Nové Strašecí, 30. října Tylovo divadlo, Rakovník a 4. prosince Kulturní dům Řevničov

Postupně dostudovány a v koncertních programech obměňovány tyto skladby:

B. Smetana – Uhodila naše hodina, sbor a árie Jíry z I. dějství opery Braniboři v Čechách

G. Bizet – Habanera, árie Carmen a sbor z I. dějství stejnojmenné opery

Ch. Gounod – sbor z III. jednání opery Faust a Markétka

P. Mascagni – Motlitba, árie Santuzzy a sbor z opery Cavalleria Rusticana

G. Verdi – Přípitek, árie a sbor z opery La Traviata

Koncerty jsou uváděny s klavírním nebo symfonickým doprovodem.

3. HPS Kladno a jeho spoluúčinkující hosté

Za léta působení *SPS* a *HPS Kladno* byla na plakátech vypsána řada spoluúčinkujících jmen. Většina z nich se opakovala, což potvrzuje spolupráci kvalitní.

3.1 S osobnostmi zvučných jmen na jednom pódiu

Již bylo řečeno, že sborový repertoár tvoří skladby jak čistě sborové, tak se sólovými party a áriemi. Pro prezentaci těchto děl je důležitá spolupráce se sólisty, kteří podtrhnou celkový dojem nejen posluchačsky, ale i divácky, neboť jejich vystoupení nemusí být statické, jak si to žádá vystoupení sboru. Sólista může vnést do svého projevu neverbální komunikaci, pohyb, gesta a diváka více zaujmout.

K dlouholetým a pro všechny členy sboru, kteří měli tu čest se s ním setkat, i nezapomenutelným spolupracujícím sólistům patřil Eduard Haken. Legenda opery Národního divadla v Praze. První společný koncert se konal 25. května 1977 ve Stochově. Na programu byla písňová i duchovní sborová tvorba a část večera tvořily operní sbory s basovými sólovými áriemi.

Umělec tento společný večer ohodnotil slovy:

*„Na tento večer budu dlouho vzpomínat.“*²⁹

V životě sboru tato spolupráce otevřela další kapitolu a stala se novým impulsem ke studiu náročnějšího repertoáru. Během následujících dvaceti let odzpíval pan Eduard Haken se sborem desítky koncertů. Naposledy svůj basový part zazpíval při provedení České vánoční mše J. J. Ryby v prosinci 1994, rok před svým úmrtím.

Od doby první spolupráce se sólisty sbor uskutečnil desítky koncertů, na nichž vystoupili přední pěvci operních scén ND a Státní opery v Praze, Státní opery v Drážďanech, Divadla J. K. Tyla v Plzni a další. Za uplynulých padesát let sbor spolupracoval s 37 sólisty. Byli to např. Anna Bortlová, Alfréd Hampel, Lubomír Havlák, Aleš Hendrych, Jaroslav Horáček, Hana Jonášová, Jana Jonášová, Milan Karpíšek, Jiří Kusý, Stanislava Malinová, Jiřina Marková, Miloslav Pelikán, Lenka Šmídová, Mária Šubrtová, Pavla Vykopalová.

²⁹ Umělcův rukopis v *Kronika Stochovského pěveckého sboru*. Díl III., s.35

Sólisté, kteří spolupracují s *HPS Kladno* v posledních letech: Libuše Márová, Jitka Soběhartová, Iveta Žižlavská, Pavel Horáček, Jiří Kalendovský, Miroslav Kopp, Lukáš Hynek Krämer.

S *HPS Kladno* ale nespolupracují jen zpívající sólisté, ale i umělci mluveného slova, herci činoher našich předních divadel. Skladby Requiem od W.A. Mozarta a Českou vánoční mši J.J. Ryby předkládá *HPS Kladno* svým posluchačům s vloženým mluveným slovem, tematicky doplňujícím zaměření skladby.

Na těchto celovečerních koncertech již s *HPS Kladno* spolupracovali: Josef Bárta, Otakar Brousek st., Miroslav Doležal, Marie Glázrová, Jan Kačer, Jan Kanyza, Radovan Lukavský, Jan Potměšil, Marta Skarlandtová, Jiřina Švorcová, Josef Vinklář, Václav Vydra ml.

3.2 Kladenský symfonický orchestr

Část koncertní historie *HPS Kladno* je od roku 1964 spjata s doprovázejícím symfonickým orchestrem.³⁰ Historie neprofesionálního tělesa, které od roku 1995 vystupuje pod názvem *Kladenský symfonický orchestr*, přichází ze dvou směrů a datuje se již od roku 1902.

3.2.1 Kladenská filharmonie

Hudební těleso vzniklo na konci roku 1901 na základě výzvy v kladenském časopise Nový Havlíček. Do čela filharmonického sdružení se postavil žák Antonína Dvořáka Hynek Kubát, finanční podporu našlo těleso mezi kladenskými podnikateli. Již 9. března, zatím ještě bezejmenné sdružení, vystoupilo se svým prvním programem. Posluchačům předneslo šest skladeb hudebních velikánů: A. Dvořáka, R. Wagnera a E. H. Griega. Od června 1902, kdy byly schváleny spolkové stanovy a zvolen výbor, vystupovalo těleso pod názvem *Kladenská filharmonie*. Pod taktovkou Hynka Kubáta se zapojila do společenského života města a brzy si vydobyla pevné postavení mezi spolky v Kladně a okolí. První dirigent vedl těleso do roku 1947, kdy byl nucen z důvodu

³⁰ Slavnostní koncert k 140. výročí narození B. Smetany ve Stochově. Těleso v tomto čase vystupovalo pod názvem *Symfonický orchestr SONP Kladno*

nemoci předat taktovku tehdy nově jmenovanému řediteli Městské hudební školy v Kladně Karlu Vackovi.

Zpočátku si filharmonie udržovala svoji uměleckou úroveň, ale postupem doby se dirigent začal odklánět od klasického repertoáru a hudebníci pod jeho vedením studovali skladby mající vysokou politickou angažovanost. V této době se začalo měnit i složení orchestru. Jeho jádrem se stali profesionálové, učitelé hudební školy v Kladně. Dirigent propojil práci s hudebním tělesem s prací pedagoga. Tato propojenost se stala orchestru osudnou. V lednu 1954 odchází Karel Vacek na pražskou konzervatoř. S jeho odchodem mizí i zprávy o *Kladenské filharmonii*.

3.2.2 Středočeská filharmonie

Odlišný charakter mělo druhé hudební těleso, které můžeme spojovat nejen s budovou kladenského divadla, ale hlavně s kapelníkem Josefem Vašatou. Jeho nápad angažovat kladenské ochotníky a tím zabezpečit chod divadla byl impulsem k vytvoření spolku, který zpočátku vystupoval jako divadelní orchestr a od 19. dubna 1922 jako *Středočeská filharmonie*. Činnost filharmonie byla rozmanitá a naplněna posláním.

*„Povzbuzovat smysl pro ušlechtilé vzdělání srdce v nejširších vrstvách obyvatelstva předváděním význačné hudební a operní tvorby“.*³¹

Tento svůj vytýčený úkol plnila každým novým koncertním vystoupením i spoluprací s předními českými hudebníky i se zpěváckými spolky Kladenska. Josef Vašata zajistil kontinuitu a vývoj orchestru nástupem svých tří synů³² za dirigentský pult v roce 1934.

Válečná léta na čas spojila činnost obou hudebních těles, jak *Kladenské*, tak *Středočeské filharmonie*. Členové orchestrů příslušnost ke svému tělesu zřetelně rozlišovali a v roce 1946 šel každý spolek svou cestou.

Politické změny po roce 1948 poznamenaly obě tělesa. Jediným možným řešením situace bylo získání zřizovatele. Zázemí a svou hlavičku poskytl *Středočeské filharmonii* v roce 1952 závodní klub ROH při MNV v Kladně a o rok později závodní klub ČSAD Kladno. V témže roce byl do čela hudebního tělesa zvolen Přemysl

³¹ *Kronika Středočeské filharmonie*. s. 3 In VEVRKOVÁ, I. *Kladenský symfonický orchestr ke 100. výročí*.

³² Rudolf, Karel a Zdeněk Vašatovi

Charvát. U pultů symfonického orchestru zasedlo i několik bývalých členů *Kladenské filharmonie*. Od tohoto okamžiku je historie obou filharmonií spojována.

3.2.3 Středočeský symfonický orchestr

Další umělecká etapa neprofesionálního symfonického orchestru se rozvíjela pod hlavičkou Závodního klubu SONP³³ v Kladně a názvem *Středočeský symfonický orchestr*. První koncert tělesa v prosinci 1958 byl ve znamení spolupráce s kladenskými pěveckými sbory a se sólisty Národního divadla v Praze.

Od počátku 60. let stál v čele orchestru Ladislav Vojta. Nový dirigent orientoval hudební těleso převážně na klasický repertoár české i světové vážné hudby. Sedmdesátá léta lze z hlediska orchestru charakterizovat jako období stability a dalšího uměleckého růstu. Přispělo k tomu nejen umělecké vedení, ale i nová zkušebna a domovská scéna, kterou orchestr získal 1. května 1973 otevřením Domu kultury Poldi SONP Kladno. Činnost orchestru se ustálila, pravidelně, několikrát do roka koncertoval a spolupracoval s dalšími umělci a soubory.

*„Koncem osmdesátých let se zvětšila spolupráce i s Hornickým pěveckým sborem Kladno, vedený Romanem Makariem. Spolupráce trvá dodnes, zvláště v předvánočním čase“.*³⁴

V první polovině devadesátých let byl orchestr několikrát pozván Akademií věd koncertovat pro hosty mezinárodní vědecké konference na zámek v Třešti. Od roku 1995 však již jako občanské sdružení pod názvem *Kladenský symfonický orchestr*. Sdružení se stalo členem Asociace komorních a symfonických těles, evropské i světové asociace neprofesionálních orchestrů. Problém se zabezpečením orchestru přinesla privatizace Domu kultury a ztráta zkušebny v polovině devadesátých let. Podmínky pro činnost tělesa vytvořili zástupci města Kladna poskytnutím prostor v divadle. Tak po osmdesáti letech, kdy Josef Vašata založil divadelní orchestr, našel jeho nástupce na jevišti kladenského divadla opět svoji domovskou scénu. V této době se střídali za dirigentským pultem Zbyněk Müller s Adolfem Melicharem.

³³ Spojené ocelárny Národní podnik v Kladně

³⁴ VEVEKOVÁ, I. *Kladenský symfonický orchestr ke 100. Výročí*. Jihlava : ETIS, s.r.o., 2002, s. 34

V době stého výročí založení orchestru v roce 2002 stál v jeho čele již čtvrtou sezónu Vlastimil Mareš. I Magistrát města Kladna může být se svým rozhodnutím podat *Kladenskému symfonickému orchestru* pomocnou ruku spokojený. Obdobné neprofesionální symfonické sdružení se stoletou tradicí nemá v Čechách obdoby.

Hornický pěvecký sbor Kladno má ve svých řadách jednoho člena, který při spolupráci sboru a *Kladenského symfonického orchestru* opustí svoji pozici zpěváka a zasedne na místo hráče na příčnou flétnu.

4. Propagační činnost

Propagační činnost je důležitá pro každý spolek. Její snahou je přivést do sálů nové posluchače, kteří své dojmy předávají dál. K rozšíření povědomí o *Hornickém pěveckém sboru Kladno* a jeho repertoáru slouží poslední brožura vydaná k padesátiletému výročí vzniku sboru i s DVD přílohou i všechny dosavadní nahrané kompaktní disky. Tyto materiály je možno zakoupit na koncertních vystoupeních *HPS Kladno*. Slouží i jako drobné dárky při zahraničních návštěvách.

4.1 Sborový archiv

Od prvních dnů sboru se našli lidé, kteří pečlivě zapisovali všechny události, a jejich tradice pokračuje dodnes. Sborový kronikový archiv už čítá pět svazků, šestý je zaplňován od sezóny 2006/2007. Právě z kronikových záznamů čerpali sboroví spisovatelé při vytváření publikací ke „kulatým“ výročím existence sboru.

První z nich s názvem „Deset let Stochovského pěveckého sboru věnovaných české písni“ vydal ZK Dolu Nosek v roce 1968. Texty připravili Milan Zimmermann a Josef Gregor. Redigoval Ing. Zdeněk Skupien. Ten je i autorem grafické úpravy. Publikace přináší seznamy zakládající i v té době současné členské základny, informace o dirigentech a desetileté dějiny sboru.

Druhá publikace „Stochovský pěvecký sbor 1958 – 1978“ vychází, jak již název napovídá, k dvacetiletému výročí sboru. Vydal ji Jednotný klub pracujících na Stochově a textovou část vytvořil sám Milan Zimmermann. Kniha je v podobném stylu, jen obohacena o další desetileté období zážitků, koncertních vystoupení a zajímavých setkání. V závěru je doplněna sborovými zajímavostmi a ohlasy zahraničního tisku z navštívených zemí.

Třetí publikace je podána novinářským stylem. Její název „Stochovský pěvecký sbor – Na podiu i v zákulisí“ nás seznamuje s daty a fakty formou rozhovorů. Zajímavostí je rozhovor se členkou, jejíž jméno se vyskytuje i v seznamu zakládajících členů. Přibylo i popsání historek, zážitků a dobových ohlasů.

Poslední informační tiskovinou, která byla vydána, je „Hornický pěvecký sbor Kladno – Uprostřed cesty.“ U příležitosti 50. výročí založení ji v roce 2008 vydal *HPS Kladno*. Popisuje padesátileté dějiny sboru se všemi, kteří se na nich podíleli nebo

k nim přispěli, vše je bohatě doplněno fotografiemi. Graficky upravil Karel Novotný. Jako příloha publikace bylo vydáno DVD s názvem „Koncertní zájezd“. Název je samozřejmě fiktivní. Ve skutečnosti jsou v něm zkombinovány záběry ze zahraničních zájezdů a koncertů sboru v průběhu posledních čtrnácti let. Materiál na vytvoření DVD byl čerpán z filmového archivu Stanislava Povolného, textem vše doplnil Milan Zimmermann.

Oběma hlavním aktérům, kteří zpracovali veškerý dosavadní propagační materiál sboru, jeho členové zpívali v roce 2010 a 2011, vždy v únoru, naposledy.

4.2 Nahrávky CD

Hornický pěvecký sbor Kladno má na svém kontě tři nahrané kompaktní disky. První CD z roku 1995 a druhé z roku 2003 bylo nahráváno v kostele Matky Boží pod řetězem v Praze na Malé Straně. Oba nosiče obsahují část duchovního a písňového sborového repertoáru. Kromě děl a capella jsou zde skladby s varhanním doprovodem.

Celé obsahy CD uvádím pro doplnění bodu 2.1 a 2.2

Hornický pěvecký sbor Kladno

CD nahráno 21. října 1995

- 1/ Georg Fridrich Händel: Aleluja z oratoria Mesiáš*
- 2/ Wolfgang Amadeus Mozart: Ave verum corpus*
- 3/ František Tůma: Affettuoso ze Stabat Mater*
- 4/ Dmitrij Stěpanovič Bortňanskij: Cherubimskaja*
- 5/ Vilém Blodek: Ave Maria*
- 6/ Německá lidová: Erlaubte mir, feins Mädchen, arr. Johannes Brahms*
- 7/ Eugen Suchoň: Aká si mi krásná*
- 8/ Hornická píseň: Již opět z věže zaznívá, arr. Roman Makarius*
- 9/ Moravská lidová: Ó, lásko, lásko, arr. Josef Schreiber*
- 10/Česká lidová: Nachod' tam, pod' radš k nám, arr. Jan Malát*

CD nahráno 27. dubna 2003

- 1/ Georg Fridrich Händel: Alleluia z oratoria Juda Makabejský*
- 2/ Bohuslav Matěj Černohorský: Laudetur Jesus Christus*
- 3/ Adam Michna z Otradovic: Prstýnek*
- 4/ Adam Michna z Otradovic: Píseň svatební z Loutny české*
- 5/ Anton Bruckner: Locus iste*
- 6/ Wolfgang Amadeus Mozart: Sanctus z Requiem*
- 7/ Orlando Lasso: Matona mia cara*
- 8/ Orlando Lasso: Hor vi riconfortate*
- 9/ Jan Antonín Koželuh: O salutaris Hostia*
- 10/ Antonín Reicha: Chvála zpěvu*
- 11/ Dmitrij Stěpanovič Bortňanskij: Do rukou tvých se, lásko, odevzdávám*
- 12/ Wolfgang Amadeus Mozart: Et vitam venturi saeculi*

Třetí CD bylo nahráno v roce 2006 v Jesenici. Jeho obsahem je výběr z českých, moravských i slovenských písní, který je doplněn o lidové písně jiných evropských národů v úpravách.

Do sborové sbírky propagačního materiálu přibýlo v nedávné době čtvrté CD, které přináší živou nahrávku z koncertu, který se konal 7. října 2011 v kostele sv. Petra a Pavla v Březně.

4.3 Zahraniční zájezdy a partnerské sbory

Zahraniční koncertní zájezdy jsou již léta jakýmsi pomyslným ukončením sezóny sboru. Ze strany dirigenta do určité míry vyjadřují poděkování členům za vykonanou práci, které zpěváci rádi přijímají. I proto se zájezdu nemohou zúčastnit ti, kteří měli v sezóně velkou zkouškovou absenci a noví členové sboru, kteří ještě neabsolvovali celou sezónu. Celá příprava je v režii uměleckého vedoucího sboru, tj. dirigenta a organizačního vedoucího. Tuto funkci již řadu let zastává dirigentův syn Milan. Příprava je velmi časově náročná, neboť po recipročních zájezdech přešel sbor na zahraniční zájezdy v režii vlastní. Organizačně je zajištěno cestování, ubytování se

stravováním, koncertní vystoupení s propagací na daném místě i vyplnění volného času zajímavými exkurzemi, ochutnávkou vín nebo návštěvou historických zajímavostí. Zde patří velké poděkování i partnerům – sponzorům, kteří zájezdy ze značné části finančně zajišťují.

Poprvé se *Stochovský pěvecký sbor* vydal za hranice v roce 1968, těsně před dovršením desetiletého výročí svého vzniku, a to hned dvakrát. Byl pozván ke koncertnímu vystoupení v rakouském Linzi, kde vzbudil u posluchačů vřelý ohlas. Prostřednictvím pozvání Franze Samhabera, významného člena městské rady a nakonec primátora města Linze, se sbor dostal do kontaktu s pěveckým sborem *Chemie Linz*. Oba sbory spolupracovaly i v dalších letech, linecký sbor byl rovněž hostem *SPS* u nás. Druhý zájezd téhož roku byl do Polska.

V roce 1969 a 1974 se sbor podíval i za moře, přesně řečeno na druhou stranu kanálu La Manche, do Anglie a Skotska. I přes přísná pravidla vycestování do ciziny se tento koncertní zájezd, uskutečněný na pozvání hornických odborů, podařil. Organizační režii obou zámořských zájezdů držel v rukách Mr. Charles Kennedy. Sympatický muž v kostkované skotské sukni, původně horník, později učitel a zejména milovník a propagátor skotského folklóru. I v jeho případě trvá přátelství dodnes.

Hostem Báňské záchranné stanice v Saarbrückenu-Friedrichstahlu byl *SPS* poprvé při cestě do belgického Haaseltu v roce 1970. Němečtí horníci poskytli zpěvákům *SPS* zázemí na odpočinek. Na neformální večer mnohý z pamětníků vzpomíná dodnes. Mezi záchranáři bylo i několik zpěváků z mužského pěveckého sboru *Deutsche Eintrach* z nedalekého Schwarzenholzu. Mezi oběma sbory, mezi zpěváky i jejich rodinami vzniklo nové dlouholeté přátelství. *HPS Kladno* již několikrát koncertoval u svých německých přátel a zpěváci německého sboru byli opakovaně vítanými hosty u nás.

V říjnu 1983 uskutečnil sbor dlouho připravovaný zájezd do Německa a Francie, který byl zkomplikován mezinárodní situací. Na území SSSR bylo sestřeleno korejské letadlo, které ztratilo orientaci. I když to se zpěvem nemělo nic společného, stačila pouhá tehdejší příslušnost ČSSR k východnímu bloku, aby některá města na trase koncerty odvolala. V této situaci pomohla městská rada a hlavně zpěváci sboru *La Chanterelle* z francouzského města Langres, jejichž hostem tehdy sbor byl. Nabídli prodloužení návštěvy i pohostinství ve svých rodinách a připravili celodenní program. V červenci 1984 byl francouzský sbor hostem *SPS*.

Nelze pominout jeden z výjimečných koncertních zájezdů, který tentokrát vedl do malebných italských lázní Montecatini Terme v roce 1998, kde se při společném programu sešly a vystoupily tři spřátelené sbory: domácí *Briga Corale 3 Lagni* z italské Mantovy, *MGV Deutsche Eintracht* z německého Schwarzenholzu a *Hornický pěvecký sbor Kladno*.

Podrobné informace o všech cestách, přátelení se zahraničními pěveckými sbory i další prožité příběhy je možno nalézt v kronikových záznamech. Proto pouze rekapitulace: *Stochovský pěvecký sbor* a *Hornický pěvecký sbor Kladno* si při svých třiceti osmi zahraničních zájezdech, které uskutečnil do roku 2011, zazpíval ve čtrnácti evropských zemích, z toho nejčastěji v Německu a Rakousku. Při nesčetných vystoupeních předvedl zahraničnímu publiku velkou část ze svého sborového repertoáru a zazpíval si v evropských chrámech a kostelích.

Pro ilustraci uvádím zahraniční zájezdy *HPS Kladno*, kterých jsem se sama člensky účastnila:

2001 Německo – Schwarzenholz, Saarwellingen, Strassburg, Francie – Riquiewihr

2002 Německo – Wülfrath

2003 Itálie – Mantova, Giotto, Benátky, Bagnollo San Vito

2004 Rakousko – Ehrenhausen, Kitzeck, Strass, Graz, Seggau

2005 Německo – Freyung, Pasov, Hinterschmieding

2006 Německo – Lindau, Meersburg, Unteruhldingen, Švýcarsko – Hallau, Kostnice,

Německo – Selb

2007 Rakousko – St. Georgen, Hallstatt, Slovinsko – Bled

2008 Polsko – Krakow, Wieliczka

2009 Rakousko – Rust, Sommering, Eisenstadt, Vídeň

2010 Německo – Speyer, Lucembursko - Luxemburg

2011 Maďarsko – Hevíz

V koncertní sezóně 2011/2012 je již od listopadu připravován zájezd do Německa.

„Je pondělí večer, jedno z mnoha pondělí v roce. Ve zkušebně se schází na pět desítek zpěváků k pravidelné sborové zkoušce. Většina má za sebou pracovní den a několik desítek kilometrů cesty autem, které je čekají ještě při zpáteční cestě. Máte-li chuť, posad'te se a poslouchajte.

*Prvních deset taktů – přerušení, několik poznámek dirigenta a znovu od začátku. Jednou, dvakrát, desetkrát... . Střídají se skladatelé, střídají se skladby, ale způsob vedení zkoušky, studování jednotlivých sborů se příliš změnit nemůže. Dřina a zase dřina. Pro zpěváky i pro dirigenta“.*³⁵

³⁵ ZIMMERMANN, M. *Stochovský pěvecký sbor – na podiu i v zákulisí*. Slaný : Sdružený klub pracujících ve Stochově, 1988, s.6

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Dotazník pro členy pěveckého sboru

Profesní zaměření členské základny *Hornického pěveckého sboru Kladno* je široké, ale od jeho založení bylo vždy zastoupeno povolání učitelské. Pedagogové různého zaměření tvoří i dnes 30% členské základny pěveckého sboru. V praktické části diplomové práce jsem dotazníkem sborovým členům sledovala spojitost mezi jejich hudební zálibou a profesním povoláním. U pedagogů jsem dále zjišťovala přínos sborového členství pro rozvoj osobní hudebnosti i do profesní praxe.

Dotazník byl členěn na dvě části. První byla určena všem členům sboru. Zkoumala hudební přípravu jednotlivců v souvislosti s nácvikem a osvojením sborového repertoáru.

Druhou část vyplňovali jen ti, kteří mají povolání pedagogického směru. Otázky byly zaměřeny na zjištění konkrétního přínosu sborového členství k obohacení činností při výuce hudební výchovy i širšímu využití v praxi.

5.1 Učitelské povolání a hudba

Kantorské povolání bylo od svých počátků úzce spjato s hudbou. Kantor byl člověk znalý hudby a schopný jejího aktivního provozování a to nejen v kostele, ale i při lidových slavnostech. Hlavní příjem učitelů plynul z hudební činnosti při mších a duchovních obřadech. Kantoři byli výbornými instrumentalisty a skladateli. I *HPS Kladno* má ve svém repertoáru několik skladeb od českých kantorů tvořících na přelomu 18. a 19. století. Jsou to díla od F. X. Brixiho, B. M. Černohorského, J.J. Ryby, F.I. Tůmy, J.K. Vaňhala aj.

I když u dnešních učitelů plyne hlavní příjem z pedagogické činnosti, stále je zde určitý vztah a propojení s hudbou. Není výjimkou, že se na pedagogicky zaměřené střední i vysoké školy skládají talentové zkoušky z estetické výchovy.

HPS Kladno má ve svých řadách pedagogy různého zaměření. Z padesáti tří vyplněných dotazníků (33 žen a 20 mužů) vyplývá, že šestnáct členů má povolání pedagogického směru. Sboroví pedagogové, čtrnáct žen a dva muži, tvoří 30%

současné členské základny. Dle dotazníku ve své praxi vyučuje hudební výchovu čtrnáct členů.

5.2 Hudební příprava jako jeden z předpokladů sborové činnosti

Hudební příprava je důležitým předpokladem zpěváka a pomáhá při nácviku a osvojení skladeb. Údaje z první části dotazníku, které jsem získala od všech zúčastněných 53 členů, mapují podnět k jejich vstupu do sboru, osobní hudební přípravu jednotlivců a další hudební aktivity. Dále jsem zjišťovala podpůrné metody při nácviku repertoáru a specifikaci vzniku chyb při interpretaci skladby. Doplňující údaje nastínily oblíbenost repertoáru a jeho prezentaci.

Vyhodnocení dotazníků od 53 členů sboru přineslo tyto informace:

(Body dotazníku se u některých otázek vzájemně nevylučují a bylo možno vybrat více možností.)

Tab. 1 Hudební příprava členů HPS Kladno a podpůrné metody nácviku repertoáru

Dotazníková otázka	Odpovědi v % z členské základny	
Jak jste se stal členem sboru?	Přivedl mě člen sboru.	85%
	Vlastní zájem a iniciativa.	11%
	Jinak.(inzerát)	4%
Slyšel jste před svým členstvím sbor na vystoupení nebo z CD?	ANO	47%
	NE	53%
Vaše hudební příprava a dovednosti:	LŠU, ZUŠ, konzervatoř, popř. vyšší hudební vzdělání	64%
	Samouk ve hře na hudební nástroj	24%
Jste členem dalšího hudebního spolku?	ANO	30%
Neznalost not		11%
Při nácviku skladby upřednostňujete?	Intonaci podle notového zápisu.	58%
	Sluchový nácvik s klavírem	40%
	Odposlechem v hlasu.	2%

Jaké podpůrné metody nácviku skladby upřednostňujete? (možno uvést více možností)	Dělené zkoušky.	66%
	Poslech skladby z CD nosiče.	39%
	Vlastní nácvik doma.	11%
Myslíte si, že je zpěv repertoáru z paměti divácky působivější?	ANO	91%
	NE	9%
Jak dlouho ponechat při nácviku noty?	Dle individuálních dispozic.	61%
	Podle předem určených pravidel.	28%
	Stálá notová opora.	11%
Pomáhá ve Vašem případě odebrání not rychlejšímu naučení skladby?	ANO	15%
	NE	85%
Specifikujte vznik chyb při nácviku repertoáru: (možno uvést více možností)	Přizpůsobení již naučené chybě v hlasu.	62%
	Krátké ponechání notové opory.	30%
	Neúčast na zkouškách.	15%
	Rychlým nácvikem skladby.	3%
Změnily se Vám za dobu členství ve sboru hlasové dispozice?	NE	40%
	Došlo k rozšíření hlasového rozsahu.	37%
	Došlo ke zmenšení hlas. rozsahu.	17%
	Přechod do jiného hlasu.	6%
Upřednostňujete repertoár:	Se symfonickým orchestrem.	62%
	S klavírním a varhanním doprovodem.	34%
	Skladby a capella	4%

Specifikace dat *Tab. 1*

- z náboru členské základny přišlo do sboru 16 mužů a 29 žen, 2 muži a 4 ženy přivedla do sboru vlastní iniciativa
- před svým členstvím slyšelo sbor na vystoupení nebo z CD 9 mužů a 16 žen
- vzdělání na Lidové škole umění, Základní umělecké škole, popř. konzervatoři se zaměřením na hru na nástroj, nebo zpěv má 15 mužů a 21 žen

- samoukem ve hře na nástroj je 6 mužů a 7 žen
- členem dalšího hudebního spolku je 5 mužů a 11 žen
- znalost not má 18 mužů a 28 žen

Tyto hudební dovednosti se odráží v upřednostňujících metodách nácviku nových skladeb:

- intonaci podle notového zápisu upřednostňuje 13 mužů a 18 žen
- nácvik pouze sluchem podle klavíru preferuje 7 mužů a 14 žen
- odposlechem od kolegů z hlasu si skladbu osvojují 2 muži a 2 ženy

Podpůrné metody nácviku skladby byly vyhodnoceny takto:

- dělené zkoušky – nejefektivnější – 15 mužů a 20 žen
- poslech skladby z CD nosiče pomáhá 4 mužům a 17 ženám
- vlastní nácvik skladby doma praktikují 3 muži a 3 ženy

Divácky působivá je prezentace repertoáru z paměti. Na tomto faktu je založena nutnost bezchybného osvojení skladby a odložení notové opory.

- ponechání not dle vlastního uvážení preferuje 6 mužů a 26 žen
- zpěv z not podle předem určených pravidel 11 mužů a 4 ženy
- zpěv s notovou oporou stále 3 muži a 3 ženy
- odebrání not pomáhá k rychlejšímu osvojení skladby 4 mužům a 4 ženám, ostatním členům, 16 mužům a 29 ženám, odebrání notové opory osvojení skladby ztěžuje
- z toho vychází i specifikace vzniku chyb, kdy za nejčastější příčinu považuje 10 mužů a 23 žen přizpůsobení se již zažitě chybě v daném hlasu
- krátké ponechání notové opory považují za hlavní příčinu vzniku chyb 4 muži a 12 žen
- neúčast na zkouškách je rozhodující pro 5 mužů a 3 ženy

Doplňující otázky, týkající se možné změny hlasových dispozic a upřednostnění druhu repertoáru, přinesly tyto informace:

- hlasové dispozice se nezměnily u 5 mužů a 16 žen

- změnu, která vedla k rozšíření hlasového rozsahu, zaznamenalo 8 mužů a 12 žen
- ke zmenšení hlasového rozsahu došlo u 4 mužů a 5 žen
- za dobu svého členství přešli do jiného hlasu 1 muž a 1 žena

Nejoblíbenějším repertoárem u členů sboru jsou skladby s doprovodem symfonického orchestru. Jedná se o díla W. A. Mozarta – Requiem, Korunovační mši C Dur, dále operní koncert se sborovým základem a sólisty a Vánoční koncert.

5.2.1 Vlastní doplňující komentář a dílčí závěry k *Tab. 1*:

- Pro získávání nových členů je naprosto rozhodující osobní kontakt členů se svými přáteli, což dává velkou pravděpodobnost získání nových členů se stejným zájmem. Je třeba říci, že v inzertní činnosti (dnes hlavně přes internet) má sbor (anebo donedávna měl) rezervy.
- Očekávala jsem, že větší část zájemců o členství ve sboru má předchozí zkušenost s poslechem sboru.
- Vyšší hudební průprava u 64% členů je celkem odpovídající pro pěvecký amatérský sbor.
- Dvoutřetinové upřednostnění nácviku nové skladby formou dělené zkoušky jsem od členů sboru očekávala. V tomto měl sbor ve své historii štěstí na opravdu výborné korepetitory, kteří vždy při dělené zkoušce vedli nácvik s částí sboru stejně kvalitně jako dirigent.
- Že je přednes z paměti působivý (91 % názor) je více než zřejmé, ale nácvik a osvojení skladby nelze uspěchat a uvedení skladby na veřejnosti chce svůj čas.
- Očekávaný byl většinový názor na dobu nacvičování z not, kdy si 85% dotázaných myslí, že k rychlejšímu naučení skladby nevede brzké odebrání notové předlohy. Zde by mohla pomoci domácí individuální výuka, která je v praxi ve většině případů neuskutečněna z časových důvodů.
- Rovněž je zajímavá statistika vzniku chyb při nácviku repertoáru, kdy 62% členů přiznalo, že se přizpůsobilo již naučené chybě v přednesu. Je třeba říci, že mnohé skladby jsou v repertoáru již několik desítek let, a tak nově příchozí nemají sílu změnit „tradiční provedení“ služebně starších členů.

- Otázka hlasových dispozic je individuální. Závisí na okolnostech, které jsou více či méně ovlivnitelné. Na hlasové dispozice má kladný vliv dodržování hlasové hygieny i hlasová průprava pod odborným vedením. Zmenšení hlasového rozsahu (17%) je nesporně spojeno s procesem stárnutí.
- Oblíbenost orchestrálního (62%) či klavírního a varhanního doprovodu (34%), je logická. Tento repertoár je i posluchačsky vyhledávaný pro svou hudební barvitost. Doprovod dává intonační podporu a v celkovém projevu se překryjí případné drobné intonační nedostatky.

5.3 Využití zkušeností ze sborového členství v profesní praxi

Současná členská základna *HPS Kladno* má ve svých řadách 16 pedagogů z různých typů škol, z nichž 14 ve své praxi vyučuje hudební výchovu.

Druhá část dotazníku byla určena právě pedagogům vyučujícím hudební výchovu nebo jinak hudebně zaměřené činnosti. Po úvodní specifikaci skupiny žáků, se kterou učitelé pracují, jsem se otázkami zaměřila na metody nácviku písní, používaný doprovodný nástroj, využívané hudebně-vyjadřovací prostředky. Dále jsem shromáždila údaje o přínosu sborového členství pro rozvoj jejich hudebnosti a praktickém využití zkušeností při hudebních činnostech, ale i v dalších předmětech. Doplňující údaje poskytly osobní názor pedagogů o věkové skupině, se kterou se jim dobře pracuje, inspirací jsou žáky nejžádanější hudební aktivity.

Tab. 2 Specifikace pedagogické praxe a používané metody při hudebních činnostech.

Dotazníková otázka	Možnosti	Počet osob
Jste pedagog na:	1.stupni ZŠ	5
	2. stupni ZŠ	5
	Střední škola	2
	Základní umělecká škola	1
	Mateřská škola	1

Pedagogické zkušenosti a další hudební aktivity:	v různých ročnících 1.a 2.stupně	11
	s vedením dětského sboru	6
	výuka hry na hudební nástroj	5
Podílel/a jste se jako pedagog na tvorbě ŠVP v předmětu HV?	ANO	9
	NE	5
Způsob výuky hudební výchovy:	výuka v blocích	4
	projektový způsob	4
	běžná vyučovací hodina HV	6
Používané hudební nástroje v hodinách HV: (uved'te všechny možnosti)	klavír	9
	kytara	7
	el. klávesy	2
	flétna	5
	akordeon	2
Používané metody nácviku písní:	imitační	13
	intonační z listu	1
	<i>podpůrné</i> : fonogestika	3
	solmizační slabiky	3
	systém opěrných písní	6
	intervaly	2
Práce s hudebně-vyjadřovacími prostředky:	rytmická ozvěna	13
	rytmická zkratka	2
	rytmické kostky	1
	rytmický vícehlas	8
	řízený rytmický doprovod na	
	Orffův instrumentář	10
	melodický doprovod	6
	melodická ozvěna	1
	pohybové vyjádření hudby	13

Nácvik vícehlasu podle typu:	polyfonní dvojhlas – kánon	7
	polyfonní vícehlas – quodlibet	5
	homofonní dvojhlas	4
	homofonní vícehlas	2
	doprovodná melodie s prodlevou	3
	melodické ostinato	1
Používáte taktování?	ANO	11
	NE	3
Hudebně nejvnímavější věková skupina:	předškolní věk	2
	1. stupeň ZŠ	11
	všechny	1
Využití hudebních činností i v jiných předmětech:	Český jazyk a literatura	6
	Cizí jazyk (angličtina, němčina)	4
	Výtvarná a pracovní výchova	3
	Dramatická výchova	2
	Tělesná výchova	1
	Matematika	1
	Dějepis	1
	Prvouka	1
Hudební činnosti, které žáky nejvíce baví:	pohybové činnosti řízené	6
	pohybová improvizace	2
	zpěv s doprovodem	4
	tvorba rytmického doprovodu	3
	rytmická cvičení, hra na ozvěnu	3
	sluchová analýza	1
	polyfonní vícehlas	1
	interaktivní aktivity	1
Učíte hudební výchovu rád/a?	ANO	12
	NE	2

Využití sborového členství v profesní praxi?

- Nejčastější je využití notového materiálu z archivu sboru. Použití sborové partitury v hodinách HV plní svou funkci při:
 - seznamování žáků s písněmi různých národů
 - ukázkové skladby daného skladatele a období
 - orientace v orchestrální partituře
 - rozbor skladby po stránce hudební formy
- Využití skladeb ze sborových CD při výuce HV, ale i v jiných předmětech.
- Používání sborových cvičení pro rozezpívání při hodinách HV.
- Aplikace metod při vlastní praxi řízení sboru.
- Možnost návštěvy žáků i jejich rodičů na koncertních vystoupeních *HPS Kladno* a koncertech spřátelených zahraničních sborů u nás.

Rozvoj vlastní hudebnosti členů pěveckého sboru?

- Rozšíření hudebního povědomí z dějin hudby.
- Poznávání folklóru jiných národů.
- Řízená práce s hlasem pod vedením odborníků.
- Znalost mnoha skladeb, které se dají využít nejen při sborových vystoupeních.
- Vlastní prezentace pod hlavičkou pěveckého sboru.
- Vytváření menších pěveckých uskupení.

5.3.1 Vlastní doplňující komentář a dílčí závěry k Tab. 2:

- Tradičně vysoké zastoupení hudebních pedagogů (26%) se dalo očekávat.
- Způsob výuky souvisí s vyučovacím stylem učitele a s věkem žáků. Pojetí výuky a její realizace (výuka v blocích, projektový způsob či běžná vyučovací hodina) závisí na možnostech výměny nasazených předmětů, podpory u vedení školy a spolupráce kolegů učitelského sboru.

- Využívané hudební nástroje jsou ty, jejichž možnosti žákům zprostředkují poslech melodické linky, ale i její doplnění o plný harmonický doprovod (klavír, el. klávesy, akordeon). Hojně je využívána i kytara. Hrou na zobcovou flétnu můžeme do hudebních činností a doprovodu písně zapojit i žáky samotné.
- Nejpoužívanější metodou nácviku písní je metoda imitační, s téměř 100% zastoupením. Nápodoba je od dětství přirozenou lidskou činností a dovoluje nácvik písně i bez znalosti not. Zdárný výsledek metody závisí na pěveckém vzoru a hudebnosti učitele.
- Využívání činností s hudebně-vyjadřovacími prostředky (rytmická ozvěna, pohybové vyjádření hudby a Orffův instrumentář) úzce souvisí s oblíbeností těchto hudebních aktivit u dětí. Spontánnost, která je ještě žákům na 1. stupni vlastní, jim dovoluje zapojit se a prožívat skladby rytmicky i pohybově.
- Většinové užívání taktování je dáno tím, že vnáší do hudebního provedení skladby určitý řád, umožňuje bližší kontakt se skupinou a sjednocuje její pěvecký výkon. Taktovacím gestem ovládáme tempo i dynamiku skladby.
- Za nejvíce hudebně vnímavou věkovou skupinu jsou podle tázaných pedagogů považováni žáci 1. stupně. Dle mé zkušenosti s předškolními dětmi má i tato skupina hudební činnosti všeho druhu velice ráda a vyhledává je. Pedagog může využít hudební aktivitu motivačně, výchovně i relaxačně prakticky kdykoli. Se vstupem do základní školy a jinou skladbou učiva tato možnost klesá. Z toho plyne i výtky pedagogů k malé časové dotaci předmětu. Jejich tvořivost se však projevila v hojném zařazení hudebních činností i v jiných předmětech.

Závěr

Hornický pěvecký sbor Kladno vstoupil rokem 2012 do své padesáté čtvrté sezóny. V jeho řadách se od data vzniku vystřídal mnoho členů, ale charakter a nastoupený styl práce přetrvává. Jedinečnou zásluhu na vybudování jména sboru má dirigent a umělecký vedoucí prof. Roman Makarius, který stojí v jeho čele od roku 1962.

Při shromažďování podkladů a četbě kronikových záznamů jsem často litovala, že nejsem členkou sboru déle. Popisované skutečnosti i po létech vyzařovaly pozitivní energii, kterou si všichni odnášeli ze společných akcí. Ještě jednou patří velké díky všem podílejícím se na sborových záznamech prošlých událostí.

Právě informace z kronik pěveckého sboru byly výchozí pro zpracování teoretické části Diplomové práce. Hlavní kapitoly: Historie HPS Kladno; Repertoárové bloky; HPS Kladno a jeho spoluúčinkující hosté; Propagační činnost mapují časový úsek od založení pěveckého sboru po současnost a jeho aktivní hudební činnost.

Záznamy o zakládajících členech sboru a místě první zkušebny, která se nacházela ve stochovské základní škole, mě přivedly k hypotéze určité souvislosti sborového členství a učitelského povolání. Dokumentované seznamy zpěváků z každé sborové sezóny sice nedokládají přesné profesní rozložení, ale zde pomohly informace od dlouhodobých členů. Pedagogové tvořili od počátku vždy nejméně 20% členské základny sboru. Tento fakt mělo ověřit i dotazníkové šetření.

Získané dotazníkové informace potvrdily a dokonce zvýšily současný podíl učitelů. Členská základna *HPS Kladno* je v sezóně 2011/2012 tvořena pedagogy z 30%. Právě jejich zkušenosti s výukou hudební výchovy a přínos sborového členství pro osobní rozvoj hudebnosti i obohacení učitelské praxe byly z vyplněných odpovědí zpracovány v praktické části.

Vyučovací styl každého pedagoga je utvářen v průběhu jeho praxe a pro své nositele je nezaměnitelný. V průběhu praxe může být obohacován o nové metody práce a pracovní postupy, se kterými se setkává. Získávání nových podnětů a dovedností a jejich začlenění do metod pedagogické práce potvrdily i závěry dotazníkového průzkumu.

S osobními poznatky členů pěveckého sboru o rozvoji vlastní hudebnosti i aplikaci zkušeností ve výuce se mohu ztotožnit ve všech bodech. Členství v *HPS Kladno* mi od

roku 2001 přineslo mnoho rozšiřujících vědomostí a dovedností z hudební oblasti, které v praxi uplatňuji. Svým žákům se snažím zprostředkovat co nejvíce hudebních prožitků, které mně přináší sborové členství. Ráda bych pracovala s tak hudebně vnímavou skupinou, jakou je kolektiv zvaný *Hornický pěvecký sbor Kladno*.

Shrnutí

Hornický pěvecký sbor Kladno je smíšený pěvecký sbor, který působí na Kladensku od roku 1958. Začínající pěvecké uskupení zpočátku vystupovalo jen příležitostně, ale s příchodem dirigenta Romana Makaria dostalo nový impuls k rozšiřování repertoáru a od desáté sezóny vystupuje se samostatným koncertním programem. Repertoár *HPS Kladno* je členěn do bloků a prezentován na koncertech tradičních i vystoupeních příležitostných. Sbor spolupracuje se sólovými umělci i symfonickým orchestrem, každoročně se prezentuje v zahraničí. Aktivní hudební činnost je bohatá a *HPS Kladno* patří do kulturního života města, jehož jméno nese ve svém názvu.

Členská základna sboru je téměř ze třetiny tvořena pedagogy. Dotazníkový průzkum prokázal odraz sborového členství v jejich pedagogické praxi. Využíván je sborový repertoár pro zpěv, poslech i výchovně-vzdělávací činnost. Pedagogové využívají i podněty ze stylu vedení sboru. Nezanedbatelným přínosem pro rozvoj hudebnosti každého člena je cílená práce s hlasem, rozšiřování hudebních dovedností a povědomí o hudebním dědictví jiných národů.

Summary

Kladno miners' choir is a mixed choir, which operates in Kladno since 1958. Budding singing group initially featured only occasionally, but with the advent of conductor Roman Makarius given new impetus to the expansion of the repertoire and the tenth season of performing a concert with a separate program. *HPS Kladno* repertoire is divided into blocks and presented concerts of traditional and occasional performances. The College cooperates with solo artists and symphony orchestra, presents annually abroad. Active musical work is rich and *HPS Kladno* belongs to the cultural life of the city whose name it bears in its name.

The membership of the choir is made up almost a third of teachers. The questionnaire survey demonstrated reflection of the choir membership in their teaching practice. Use of the choral repertoire for singing, listening and educational activities. Educators also use suggestions from the style of management staff. A significant contribution to the development of the musicality of each member of the targeted work

with voice, music skills and expanding awareness of the musical heritage of other nations.

Literatura a informační zdroje

DYTRTOVÁ, R., KRHUTOVÁ, M. *Učitel. Příprava na profesi*. 1. vyd. Praha : Grada 2009. 128 s. ISBN 978-80-247-2863-6

Kladenský deník. č. 194, 19. srpna 2011 Kladno

Kladno – měsíčník informací, rad a zajímavostí. č. 10 Kladno : VLP a.s., 2010

KOLEKTIV, *Malá encyklopedie hudby*. Praha : Supraphon, 1983. 737 s.

Kronika Stochovského pěveckého sboru díl I., II., III.

Kronika Hornického pěveckého sboru Kladno díl IV., V., VI.

Mužský pěvecký sbor Smetana – Slovanka Kladno 1912 – 2012. Kladno : Magistrát města Kladna, 2012

PECHÁČEK, S., VÁŇOVÁ, H. a kol. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. 2. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2006. 282 s. ISBN 80-246-0365-9

VALÍŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007. 404 s. ISBN 978-80-247-1734-0

VÁŇOVÁ, H., SKOPAL, J. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 2. aktualizované vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2007. 198 s. ISBN 978-80-246-1367-3

VEVERKOVÁ, I. *Kladenský symfonický orchestr ke 100. výročí*. Jihlava : ETIS, s.r.o., 2002. 49 s.

SKALNÍKOVÁ, O. *Kladensko*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. 591 s.

ZIMMERMANN, M. *Deset let Stochovského pěveckého sboru věnovaných české písni*. Kladno : ZK dolu Nosek, 1968

ZIMMERMANN, M. *Stochovský pěvecký sbor 1958–1978*. Kladno : Jednotný klub pracujících ve Stochově, 1978

ZIMMERMANN, M. *Stochovský pěvecký sbor – na podiu i v zákulisí*. Slaný : Sdružený klub pracujících ve Stochově, 1988

ZIMMERMANN, M. *Hornický pěvecký sbor Kladno – Uprostřed cesty*. HPS Kladno 2008

Seznam příloh:

PŘÍLOHA č. 1: Dotazník pro členy HPS Kladno

PŘÍLOHA č. 2: Nová zkušebna HPS Kladno a stěna s upomínkovými předměty. (foto)

PŘÍLOHA č. 3: Plakátová stěna ve zkušebně HPS Kladno. (foto)

PŘÍLOHA č. 4: Mapa zahraničních koncertních zájezdů HPS Kladno. (foto)

PŘÍLOHA č. 5: Propagační brožury HPS Kladno. (foto)

PŘÍLOHA č. 6: CD nahrávky HPS Kladno. (foto)

PŘÍLOHA č. 7: Programy z vystoupení HPS Kladno. (foto)

PŘÍLOHA č. 8: Dort k 50. výročí založení sboru. (foto)